

Tartu Ülikool
Filosoofiateaduskond
Germaani, romaani ja slaavi filoloogia instituut

Triin Thalheim

Väike inglise-eesti seletav filmisõnastik

Magistritöö

Juhendaja:
Arvi Tavast, PhD

Tartu 2011

Sisukord

Sõnastiku eesmärk	3
1. Filmialane kirjandus Eestis.....	4
2. Sõnastiku mõistelisus	6
2.1. Klassikaline ja kommunikatiivne terminoloogiateooria	7
3. Terminitöö etapid	9
3.1. Terminiallikad	9
3.2. Terminite grupeerimine mõisteväljas	10
3.3. Kirjete loomine.....	14
4. Töö terminitega	17
4.1. Polüseemilised terminid	18
4.2. Terminite erinev motiveeritus	18
4.3. Mõistepiiri hägusus	20
4.4. Omatermini puudumine.....	20
Kokkuvõte	21
Filmiterminite sõnastik.....	23
Terminite jagunemine mõistegruppidesse	57
Eesti-inglise terminiregister	61
Kasutatud kirjandus	68
English summary ..	70

Sõnastiku eesmärk

Käesoleva inglise-eesti väikese filmisõnastiku eesmärk on filmikunstialase oskuskeelee terminite selgitamine erialavõhikule. Sõnastik on koostatud keelesuunaga võõramalt tuntumale ning mõeldud eelkõige kasutamiseks inimesele, kes vajab abi filmialaste oskussõnade mõistmisel ja neile emakeelsete vastete leidmisel.

Lähtudes arusaamast, et sõnastiku kasutamine ja kasutuskõlblikkus olenevad lugeja kompetentsusest sihtkeeles ja käsitletava aine suhtes (Tavast 2002: 407) ning Nielsen selleskohasest jaotusest, võiks antud sõnastiku potentsiaalseks kasutajaks olla erialavõhik, kelle üldkeeles teadmised nii lähte- kui sihtkeelest on head, kuid kes ala mõistesüsteemi ei tunne. Sellesse gruppi võiks liigitada näiteks filmihuvilised, kes soovivad võõrkeelse erialakirjanduse abil end kurssi viia filmistilistika elementidega, filmiüliõpilased, kelle õpingumaterjalid on eestikeelse erialakirjanduse nappuse tõttu peamiselt ingliskeelsed ning ka tõlkijad/tõlgid, kes vajavad abi vastete leidmisel ja mõistete lahtiseletamisel. Kuna sõnastiku lõpus on ära toodud ka eesti-inglise suunal register, võiks sõnastik siiski kasutust leida ka nende filmiala spetsialistide seas, kelle ingliskeelse oskus on kesine, kuid kes tunnevad hästi ala mõistesüsteemi ja vajavad abi ingliskeelsete terminite leidmisel.

Terminite vasted on leitud eestikeelsest filmikirjandusest või erialaspetsialistidega konsulteerides. Sõnastik on olemuselt deskriptiivne ega pretendeeri oskuskeeles normeerimisele ja korrastamisele.

Sõnastik on koostatud mõistepõhiselt. Erialakirjandusest kogutud terminid on süstematiseeritud mõistegruppidesse, kust selguvad terminite taga olevate mõistete omavahelised seosed. Sõnastikus koosneb üks kirje võõrkeelsest terminist, eestikeelsest vastest ja selle sünonüümidest ning selgitusest, mille kaudu püütakse võimalikult üldsõnaliselt ja arusaadavalt mõistet avada.

Polüseemid on eraldi kirjetes, sünonüümide erinevad kirjed juhatavad vt.-märke abil ühe valikuni,

kus on toodud vaste ja seletus. Kasutajasõbralikkusest lähtudes – eeldades, et sõnastiku potentsiaalse kasutaja (veel) ala mõistesüsteemi ei tunne, on kirjed reastatud alfabeetiliselt.

Kuna täieliku filmialase terminibaasi koostamine poleks mahtunud käesoleva kirjutise mahulistesse piiridesse, keskendub sõnastik operaatoritöö sõnavarale. Kokku on sõnastikus 300 mõistet, mis jagunevad üheksasse kategooriasse – üldterminid, kaamera, võttetehnika, filmilint, fotograafilised aspektid, kadreerimine, kompositsioon, eriefektid, võttemeeskond. Kategooriad filmilint, fotograafilised aspektid ja kompositsioon hõlmavad mitmeid mõisteid, mis on seotud ka teiste erialade, fotograafia ja kujutava kunstiga. Filmikunstile ainuomaseid mõisteid, mis on seotud kaamera liikumise ja visuaalsete efektidega, koonduvad kadreerimise ja eriefektide alagruppide alla.

Kuigi tänapäeval on mõiste „film“ tähendus laienenud ning see tähistab ka video- ja digitehnoloogiaga loodud visuaalset materjali, keskendub käesolev sõnastik siiski klassikalisele, filmilindi-põhisele filmiloomisele.

1. Filmialane kirjandus Eestis

Eestis on küll pikk filmiajakirjanduse traditsioon – aastatel 1921 – 1940 ilmus kümme nimetust filmiperioodikat (Lõhmus 2006), alates ning alates 1982. aastast ilmub ajakiri “Teater. Muusika. Kino”; ilmunud on ka mitmeid kinoajaloolisi ülevaateid, kuid filmiteooria ja -tehnika raamatute osakaal on suhteliselt väike.

Pikka aega oli ainsaks filmiteooria õpikuks eesti keelde tõlgitud Ivor Montagu “Filmimaailm”, mis ilmus 1973. aastal. Veidi hiljem, 1979., ilmus Viivi Grosschmidt kooliõpetajatele mõeldud abimaterjal “Filmide paremaks mõistmiseks” - see 45- lk. vihikuke sisaldab ca. 30 filmistilistika terminit. 1990ndate alguses koostas Ave Nahkur Grosschmidt materjalidele tuginedes veel kaks filmiõpetuslikku raamatut “Filmiõpetus” ning “Foto ja film kooliukusel”.

Tehnilise poole pealt on filmindust sageli käsitletud koos fotograafiaga – 1988. ilmus mahukas vene keelest tõlgitud “Foto- ja filmitehnika entsüklopeedia”, 1981. aastast pärineb A. Muti ja H. Pedusaare põhjalik valgustuslane käsiraamat “Valgustus filmimisel ja fotografeerimisel”. Nõukogude ajal ilmus ka filmimatöörile suunatud tehnilist kirjandust: vene keele vahendusel inglise keelest tõlgitud C. Leslie Thomsoni “Värvusfilmiline” (1978) ja H. Baddeley “Amatöörfilmi montaaž” (1978) ning vene keelest tõlgitud N. Panfilovi “Filmiamatööri lühisõnastik” (1980).

Semantilise filmikäsitle suunda esindavad 2000. aastal avaldatud Lauri Kärge filmiartiklide kogumik “Pildi sisse minek: filmikirjutisi 1977 – 1999” ning 2004. aastal Elen Lotmani tõlkes ilmunud Juri Lotmani “Filmisemiootika”. Eelmisel aastal kirjastas Eesti Kunstiakadeemia Ülo Pikkovi animatsiooni teemalise raamatu “Animasooria: teoreetilisi kirjutisi animatsioonifilmist” ning sel aastal ilmus üle aastakümnete taas üks ülevaatlik filmiteoreetiline teos: Robert Stami “Filmiteooria” Eva Näripea, Mari Laaniste ja Andreas Trosseki tõlkes.

Huvitavaks näiteks filmialase oskuskeelega arengu kohta on ajakirja “Teater. Muusika. Kino” filmialased artiklid. Juba pea kolmkümmend aastat ilmunud ajakiri kaardistab hästi tegelikku keelekasutust – artiklid ja filmianalüüsid on kirjutatud nii kriitikute kui tegutsevate professionaalide poolt - ning ajakirjaartiklite kaudu on võimalik analüüsida põnevat perioodi, kus filmialane oskuskeel Eestis hakkas suunduma vene keele mõjuväljast inglise keele mõjuvälja. “Teater. Muusika. Kino” tekstide filmitermineist koostas Margit Maran 2007. aastal magistritööna mahuka selgitustega terminibaasi, mida ka käesoleva töö autor terminivastete leidmisel ja määratluste koostamisel kasutas.

Kui sõnastikud “Foto- ja filmitehnika entsüklopeedia”, “Filmiamatööri sõnastik” ja valgustusala mõistete definitsioone sisaldav käsiraamat “Valgustus filmimisel ja fotografeerimisel” kaardistsvad termineid, mis kujunesid vene kultuuriruumi domineerimise ajal, siis Margit Marani

koostatud terminibaasi “Filmiterminid ajakirjas Teater. Muusika. Kino” on esindatud nii nõukogude ajal kinnistunud terminoloogia kui ka keelendid, mis on eesti keelde tulnud viimastel aastakümnetel inglise keelest.

Näib, et juba väljakujunenud terminid on aga enamasti võõrad tõlkijatele – ei osata ühendada ingliskeelset terminit omakeelse olemasoleva oskussõnaga. Sellest, et eesti keeleruum vajaks hetkel hädasti inglise-eesti filmialast oskussõnastikku, annavad märku viimasel ajal ilmunud tõlkevigu sisaldavad populaarteaduslikud ülevaateraamatud “Kino” (Tallinn: Eesti Ekspressi kirjastus, 2008) ja “Film” (Tallinn: Varrak, 2008). “Kino” tõlkes pakub tõlkija mõiste *cross-cutting* vasteks välja *kamm-montaaž* juba olemasoleva termini *rööpmontaaži* asemel ning kasutab *võttenurka* termini *rakurss* asemel. Raamatus “Film” on aga *lens* tõlgitud *kaameraobjektiivi* asemel *läätseks* ning *cinematography* operaatoritöö asemel *kinematograafiaks* (Kärk 2009).

2. Sõnastiku mõistelisus

Sõnastiku koostamise metoodika valikul on lähtutud klassikalise terminoloogiateooria põhinõudest – oskussõna ehk terminit ei saa kunagi paika panna mõistet tundmata (Erelt 2007: 25). “Mõiste” all peetakse antud töös silmas “teadmusüksust” - “mõiste on abstraktse mõtlemise vorm, mis peegeldab tegelikkuse esemeid ja nähtusi nende oluliste tunnuste, seoste ja suhete kaudu/.../”. (EE 6, 1992, 476). “Termini” all mõistetakse oskussõna – “termin on mingi täpselt formuleeritud mõiste keeleline ekvivalent” (Mereste 2000: 63).

Semantilisele mõisteteooria kohaselt eksisteerib abstraktne mõistete tasand eraldi sõnade tähendusest (Kirt 2008: 228). Klassikalisesena on käibel Charles Ogdeni ja Ivor Richardsi semiootiline kolmnurk, mille kohaselt on otsene seos mõtte või viitamisseose (mõiste) ja sümboli (sõna, termini) ning mõtte ja referendi (reaalse elu objekti) vahel; sümboli (sõna) ja referendi (objekti) vahel aga otsene seos puudub (Kirt 2008: 228). Frege järgi on keelemärgil olemas

tähendus (ehk terminoloogia seisukohalt mõiste) ja osutus (vastav nähtus ise), mis mõlemad asuvad selgelt väljaspool märki ja keelt (Tavast 2004: 14). Seega on mõistepõhises terminitöös esmatähtis seada kindel termin vastavusse kindla mõistega.

Sõnastik võib mõisteline olla kas vormiliselt – valmissõnastikus on kirjed järjestatud eriala mõistesüsteemist lähtuvalt või mingis muus temaatilises järjestuses (Tavast 2008: 42); tehniliselt - sõnastiku aluseks on onomaseoloogiline andmebaas, kus on üks kirje iga mõiste kohta ning sünonüümid on ühes kirjes koos ja homonüümidel ja polüseemidel on eraldi kirjed (Tavast 2008: 44); või mõtteviisiliselt – lähtutud on ala mõistesüsteemist.

Käesolev sõnastik on mõisteline mõtteviisiliselt ja tehniliselt. Mõisted on grupeeritud operaatirotöö mõisteväljast lähtuvalt süsteemidesse, kust selguvad mõistete omavahelised seosed. Sõnastiku aluseks olev andmebaas koosnes üheksast Exceli tabelist, kus ühe mõiste kirje koosnes kolmest lahtrist: 1) ingliskeelne termin koos sünonüümidega, 2) eestikeelne termin koos sünonüümidega ja 3) eestikeelne selgitus. Valmissõnastikus on sünonüümidel aga eraldi kirjed, mis juhatavad kasutaja termini juurde, millega kõige sagedamini mõistet tähistatakse ja kus on toodud mõiste seletus. Sünonüümiviited on koostatud käsitsi.

2. 1. Klassikaline ja kommunikatiivne terminoloogiateooria

Valdav osa tänapäeva terminoloogiaalaseid käsitlusi on mõjutatud Eugen Wüsteri 1930ndatel loodud Viini koolkonna terminoloogi töö põhimõtetest. Wüsteri käsitlus oskuskeelest on positivistlik, range ja normeeriv: eeldatakse, et mõisted on täiesti keelesõltumatud; mõisted peavad olema täpselt piiritletud ja defineeritud; mõisted asetuvad kindlasse hierarhilisse süsteemi, kus igale mõistele vastab üks kindel termin; termini kasutus ei sõltu kontekstist; polüseemia ja sünonüümia on taunitavad (Tavast 2002: 12-16).

Praktilises terminoloogi töös on neid nõudeid aga pea võimatu rakendada – tihti on

mõistepiirid hägused ning sama mõiste defineerimine võib eri kasutajaid silmas pidades erineda; mõistete vahel ei valitse ainult hierarhilised seosed ning oskuskeelgi järgib loomuliku keele protsesse ja seega ei õnnestu homonüüme ja polüseeme täielikult vältida.

Kuigi ka kaasaegsed terminoloogiateooriad rõhutavad mõiste ja sõna eraldatust, on need võrreldes Wüsteri käsitlusega paindlikumad ning jätavad ruumi ka deksriptiivsusele ja kognitiivsusele. Käesoleva sõnastiku eesmärki silmas pidades sobis koostamise meetodikaks kõige paremini terminoloog Maria Teresa Cabré Castellvi kommunikatiivne terminoloogiateooria.

Cabré rõhutab just oskussõnavara kommunikatiivset funktsiooni ja kasutajasõbralikkust ning märgib, et mistahes eriala oskuskeele puhul võib sõltuvalt teema esitamise spetsialiseerituse astmest rääkida mitmetest erinevatest diskursusetüüpidest (1999: 67). Cabré sõnul sõltub nii korpuse valik terminite ekstraheerimiseks, terminit puudutava info esitamise laad kui see, mis liiki infot kogutakse, konkreetsest olukorrast ja terminitöö tulemi lõppkasutajast (1999: 130-131). Nii võivad sama eriala puudutavad oskussõnastikud erineda nii terminivaliku kui definitsioonide keerukuse poolest, sõltuvalt sellest, kas potentsiaalse kasutajana on peetud silmas tippspetsialisti või erialakauget inimest.

Veel liigitab Cabré terminitööd keelte arvust lähtuvalt ühe- või mitmekeelseteks otsinguteks (1999: 129) ning normatiivsuse seisukohalt deskriptiivseks või preskriptiivseks (1999: 132).

Paindlikum lähenemine aga ei tähenda, et oleks loobutud terminograafia aluspõhimõtetest. Vaatamata terminitöö eesmärgile ja iseloomule lähtutakse siiski arusaamadest, et terminid on jagamatud üksused, millel on sisu ja vorm; mõistete tähistamisel püüeldakse selgepiirilisuse poole; terminil on kindel koht mingis konkreetses mõisteväljas, ilma selleta poleks terminil eritähendust; mõisted on suhetes teiste sama eriala mõistevälja kuuluvate mõistetega. (Cabré 1999: 116).

3. Terminitöö etapid

Terminograafia hõlmab Cabré sõnul järgmisi põhietappe: 1) terminiallikate valimine; 2) eriala mõisete sisuline tundmaõppimine ja mõistesüsteemi koostamine (tuginedes kogutud dokumentatsioonile ja konsultatsiooni(de)le erialaspetsialisti(de)ga); 3) terminite väljakirjutus ning kirjete loomine ning 4) andmete kontrollimine ja täiendamine (1999: 117). Samuti peaks terminitöös Cabré sõnul lähtuma kvaliteedinõudest, et terminid peavad pärinema reaalsest allikatest, need ei saa olla terminoloogi “leiutised või looming”, välja arvatud juhul, kui tegu on terminoloogilise auguga ning töötatakse välja neologism (1999: 115 - 116).

Kommunikatiivse terminoloogiateooria kohaselt on peamisteks terminiallikeks suuline ja kirjalik teaduskommunikatsioon (Cabré 1999: 121). Cabré märgib, et usaldusväärsete tulemuste saamiseks tuleks terminid valida allikatest, mis 1) esindavad analüüsitavat valdkonda (on relevant) ning on võimalusel kirjutatud kõrgelt hinnatud autori poolt; 2) on täielikud, hõlmates antud terminoloogilise ülesande raames kõiki vajalikke aspekte; 3) on ajakohased, nii et terminiloendit on võimalik kasutada käesolevas hetkes; 4) on originaalkeeles, s.t. on kirja pandud keeles, mis on uurimuse töökeeleks (1999: 121).

3.1. Terminiallikad

Sõnastiku eesmärgist lähtuvalt valis autor esmasteks terminiallikeks kaks filmiõpikut: Kristin Thompsoni ja James Bordwelli “Film Art” (2001) ja James Monaco “How to Read a Film” (2000). Et sõnastik on mõeldud eelkõige filmihuvilisele ja/või tõlkijale, kes ala tehniliste peensustega kursis ei ole, peaks tunnustatud filmiõpikud olema nii teema piisava hõlmatuse seisukohast kui mõistete seletamise spetsifitseeritusastmelt sobivad. Kaht nimetatud filmiraamatut kasutatakse ka filmialaste sissejuhatavate kursuste juures õppematerjalina ning autor on ka ise ühest säärasest filmikursusest osa võtnud, viibides vahetusõpilasena 2003. aastal USAs Greensboro Ülikoolis.

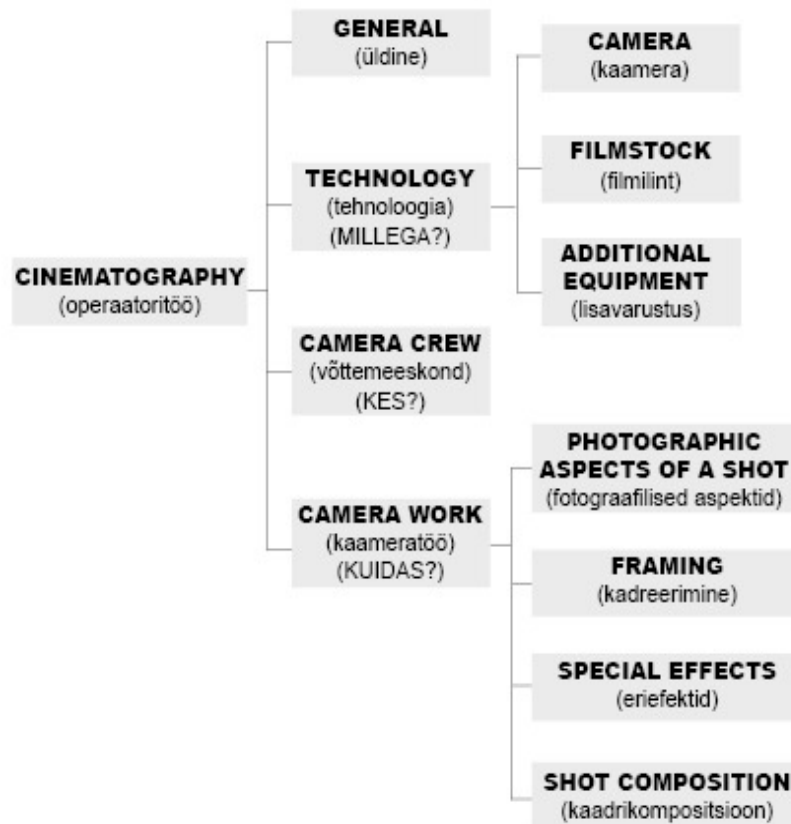
Töö esialgne plaan nägi ette, et sõnastik peaks sisaldama filmistilistika põhivaldkondade - operaatoritöö, helinduse ja montaaži termineid. Kuna filmiesthetika on tihedalt seotud tehnoloogiaga, plaanis autor lisada ka filmitehnoloogia kategooriasse kuuluvad oskussõnad. Väljakirjutusi tehes selgus aga, et terminid jaotuvad gruppidesse ebaühtlaselt. Enim termineid kogunes operaatoritöö alagruppi, vähim helindusse. Et ka suurem osa filmitehnoloogia kategooria terminist osutus seotuks operaatoritööga, otsustaski töö autor keskenduda operaatoritöö terminitele.

3. 2. Terminite grupeerimine mõisteväljas

Kogutud terminite grupeerimine mõisteväljas osutus küllaltki keerukaks ülesandeks. Kummagi filmiõpiku sisulist jaotust polnud otstarbekas sõnastiku aluseks võtta, sest mõlemas raamatus käsitleti operaatoritöö termineid laialipillutatuna teiste filmiesthetika või -tehnika alagruppide all, sõnastiku autor aga soovis oskussõnu grupeerida operaatoritöö-kesksest vaatepunktist.

Filmikunsti visuaalse põhiüksuse - kaadri - loomine nõuab eelkõige kunstilist loovust ja tehnilisi teadmisi. Seega näis loogiline grupeerida mõisted kõigepealt kahte põhikategooriatesse: tehnilised vahendid ning operaatoritöö võtted. Need rühmad jagunesid veel omakorda alakategooriateks ning kokku tekkis seitse mõistegruppi: kaamera, võtte- ja valgustehnika, filmilint, kaadri fotograafilised aspektid, kadreerimine, kompositsioon, eriefektid. Kuna töö autorit huvitas lisaks küsimustele “millega?” ja “kuidas?” ka küsimus “kes?”, sai lisatud ka filmivõtteid puudutavate ametite alajaotus. Filmitehnoloogia ja -teooria üldmõisted nagu *kaader*, *misantseen*, *montaaž*, *video*, *digitaalne* ning mõisted, mis ühegi teise kategooria alla ei sobitunud (*filmipaviljon*, *välivõte*), liigitati neljandesse gruppi, kategooria “üldmõisted” alla.

Operaatoritöö mõistete jaotus: (joonis 1)

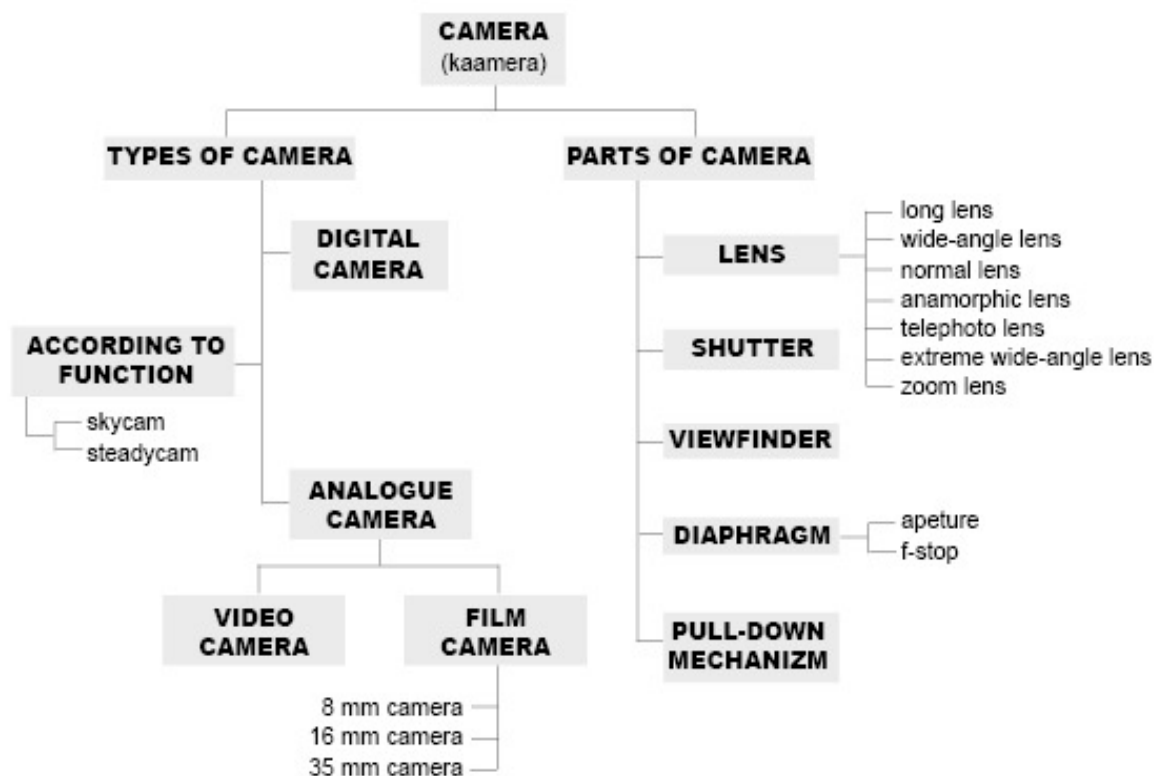

Mõistete kategoriseerimine kognitiivsest vaatepunktist on alati suhteline. Võiks vaielda näiteks selle üle, kas oleks pidanud “valgustuse” mõisted tooma välja eraldi mõisterühmana. Käesolevas sõnastikus jagunevad “valgustuse” mõistevälja kuuluvad terminid aga võttetehnika, kaadri fotograafiliste aspektide ja kompositsiooni valdkondade alla.

Kuna terminite paigutus mõistegruppidesse põhines filmiõpikutest kogutud sõnaloendil, on selge, et järgnevad skeemid ei kata operaatoritöö eriala mõisteid täielikult, küll aga aitavad need kaardistada autori poolt valitud terminiallikest leitud oskussõnu.

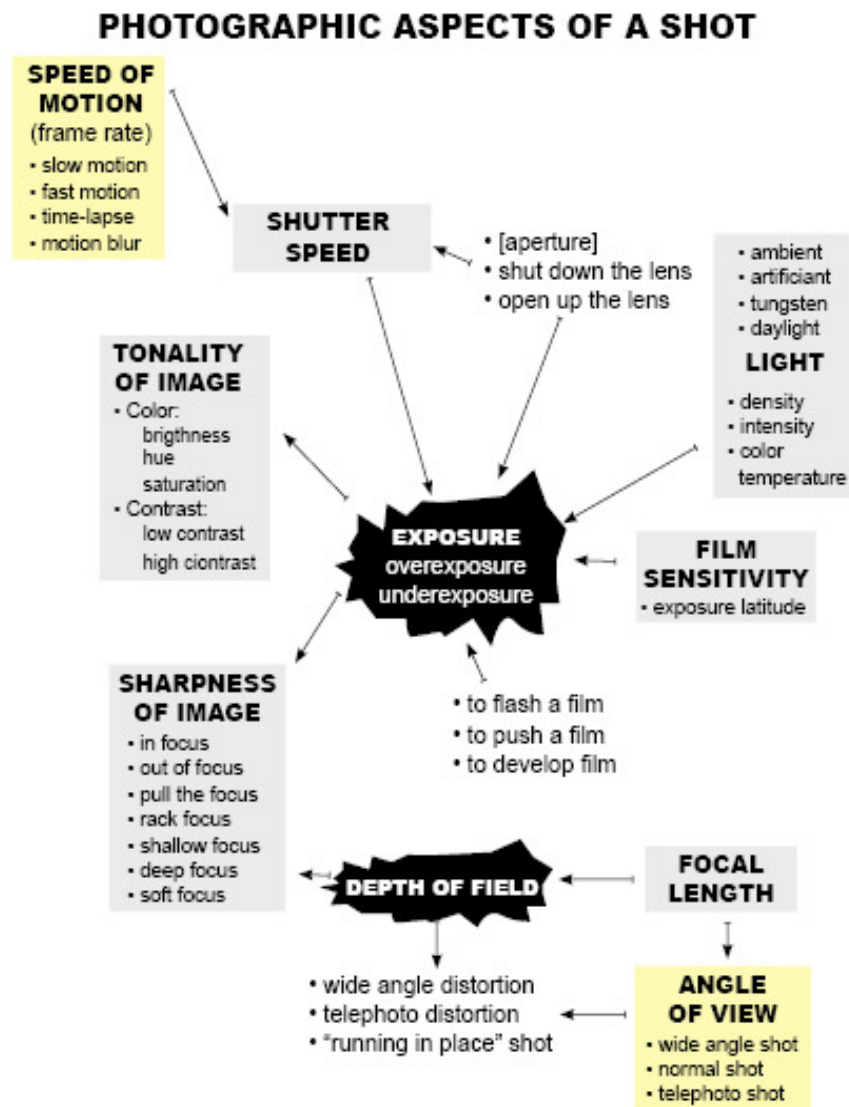
Hierarhiliste soo-liigisuhete ning osa-terviksuhete kaardistamine osutus tänu “puudiagrammidele” küllaltki lihtsaks (nt. kaamera ja katiku terviku-osa suhe, vt. joonis 2).

Joonis 2:

Keerulisem oli mittehierarhiliste põhjus-tagajärg, tegevus-eesmärk tüüpi suhteid sisaldavate määratluste (nt. säriaeg, teravussügavus, vt. joonis 3) koostamine.

Joonis 3:

Samas tuleb nentida, et eelolevad mõistesüsteemid pole täielikud, vaid osalised – kaamera funktsiooni liigitusse sobiks lisada veel rohkesti kaameratüüpe, näiteks veealune kaamera, ning loomulikult pole kaamera osadeks vaid katik, objektiiv, pildioptsija, diafragma ja filmiveomehhanism.

Mõisteskeemid on koostatud ingliskeelsete allikate põhjal. Lähtudes wüsterlikust arusaamast, et mõisted eksisteerivad ka keelest sõltumata, eeldas autor, et lähtekeele baasil loodud skeemid sihtkeele alusel loodutest oluliselt ei erineks.

3. 3. Kirjete loomine

Sõnastiku kirje koosneb kolmest osast: lähtekeelne termin, sihtkeelne vaste ja selle sünonüümid ning tähistatava mõiste sihtkeelne määratlus. Eestikeelsete vastete põhiallikaiks olid sõnastikud “Foto- ja filmientsüklopeedia” (Tallinn: Valgus, 1988) ja “Filmiamatööri lühisõnastik” (Tallinn: Valgus, 1980) ning Margit Marani magistritöö “Filmiterminid ajakirjas Teater. Muusika. Kino” (Tallinna Ülikool 2007, juhendaja Arvi Tavast). Lisaks on vastete leidmiseks kasutatud valgustuteemat käsitlevaid õpikuid “Värvusfilmimine” (Tallinn: Valgus, 1978) ja “Valgustus filmimisel ja fotografeerimisel” (Tallinn: Valgus, 1981), Balti Filmi- ja Meediakooli “Tootmise käsiraamatut” (Tallinn: Tallinna Ülikool, 2010) ning kompositsioonialast sõnastikku „Kompositsiooniga seotud mõisted: õppematerjal“ (Tallinn: Tallinna Pedagoogiline Instituut, 1991).

Mõistete määratlused pärinevad nii inglise kui eestikeelsetest allikatest ning on enamjaolt kombineeritud mitmest allikast. Eesti keeles ilmunud teemakohaste sõnastike, “Foto- ja filmitehnika entsüklopeedia” ja “Filmiamatööri lühisõnastiku” mõistete definitsioone sai antud sõnastikus üliharva muutmata kujul kasutada, sest käesoleva sõnastiku jaoks osutusid need liiga

lohisevaiks ning sageli ka liialt tehniliseks. Lühiduse, selguse ja keerukusastme kriteeriumitelt sobisid antud filmisõnastiku jaoks kõige paremini Margit Marani terminibaasis olevad selgitused ning lähtekeelsete terminiallikate tekstisisesed terminiselgitused. Sõnastiku kombineeritud terminimääratluste koostamisel on lisaks eelmainitutele kasutatud järgnevaid allikaid:

Brown, Blain. *Cinematography: theory and practice: imagemaking for cinematographers, directors and videographers*. Amsterdam: Focal Press, 2002

Blanford, Steve. *The Film Studies Dictionary*. London, New York: Oxford University Press, 2001

Montagu, Ivor. *Filmimaailm*. Tallinn: Eesti Raamat, 1973

John Naughton. *Kino*. Tallinn: Eesti Ekspressi kirjastus, 2008

Schaefer, Dennis. *Masters of Light*. Berkley, Los Angeles, London University of California Press 1985

Singleton, Ralph Stewart. *Filmmaker's Dictionary*. Beverly Hills: Lone Eagle, 1986

Veebisõnastikud:

Film terms glossary. Written and edited by Tim Dirks.

<http://www.filmsite.org/filmterms12.html>.

Movie Terminology Glossary – IMDb. <http://www.imdb.com/glossary/>

Filmland. The Dictionary Film, Audio and Video Terminology.

<http://www.filmland.com/glossary/Dictionary.html>.

Light 24. Valgustehnika põhimõisted lühidalt.

<http://www.light24.ee/valgustehnika-pohimoisted-lyhidalt>

Lisaks on eestikeelsete vastete ja selgituste osas autor konsulteerinud kolme Eestis tegutseva operaatori, Elen Lotmani, Meelis Veermetsa ja Kullar Viimsega, kes kõik on hariduse omandanud Balti Filmi- ja Meediakoolis.

Enamik terminite selgitusi on sisulised, s.t. mõistet on avatud teiste mõistete kaudu ning määratlustest selguvad terminite omavahelised hierahia- ning assotsiatsiivsuhted.

Mõistete omavahelist seotust sõnastikus näitavad kursiivis terminid mõistete selgitustes. Samas pole mõiste selgituses kursiivi pandud mitte kõik sõnastikus esinevad terminid, vaid ainult need, mis on antud mõiste selgitamise kontekstis olulised. Näiteks *180 kraadi reegel* selgituses viitab kursiiv selle ülemmõistele *järjepidev montaaž* ja sugulasmõistele *tegevuse telg*. Kaugemad mõisted nagu *kaamera* ja *kaader* siin kursiivi pandud pole:

180 degree rule

180 kraadi reegel, teljereegel

järjepideva montaaži nõue, mille kohaselt ei tohi kaamerat võtte vaheajal asetada üle *tegevuse telje* joone; see tagab vasaku ja parema poole ühtsuse erinevates kaadrites

Kaader on määratlustes väga sagedasti kasutatav termin, enamasti pole see aga kursiivis esitatud kas eelmainitud põhjusel (otsest seost pole) või seetõttu, et kaader võib tähistada korraga nii võtte- kui ekraanikaadrit (kaadri mitmetähenduslikkuse selgitus on toodud allpool) ning termini tähendus sõltub enamasti kontekstist. Nii võib näiteks terminit *aerial shot* (aerovõtte) kasutada viitamaks nii kontreetse kaadri filmimisele võtteplatsil kui ka ekraanikaadri kirjeldamiseks valmis filmiteoses.

aerial shot

aerovõtte

lennukilt, helikopterilt, deltaplaanilt filmitud kaader

Samuti võib termin *close-up* tähendada nii võtte- kui ekraanikaadrit.

close-up

suurplaan, suur plaan, lähiplaan, lähivõtte

plaanisuurus, kus kaadris kujutatud konkreetne objekt täidab enamiku kaadrist, inimesest on näha pea ja kael

4. Töö terminitega

4. 1. Polüseemilised terminid

Kuigi klassikaline terminoloogiteooria suhtub polüseemiasse taunivalt, on ka oskuskeeltes sarnaselt üldkeecele mitmetähenduslikke sõnu. Üldjuhul on mitmetähenduslikud sõnad sagedasti kasutatavad, filmikunstis on nendeks näiteks “film” ja “kaader”. Professionaalide hulgas seesugune mitmetähenduslikkus eeldatavasti probleeme ei tekita, alavõhiku jaoks võivad sõna “kaader” kolm eri tähendust aga parajalt segadusse viia.

Eesti mõisteruumis tähistab sõna “kaader” kolme üksteisega lähedalt seotud mõistet:

- 1) *kaader* kui katkestamata kaamerakäivitus filmivõtte ajal, mille sünonüümid on *võte* ja *võttekaader*
- 2) *kaader* kui valmis filmikujutis ekraanil, sünonüümid *montaažikaader*, *ekraanikaader*
- 3) *kaader* kui säritatud üksikpilt filmilindil, mille sünonüümid on *kaadrik*, *üksikkaader*.

Selle mõistetekimbuga on veel seotud termin *plaan*, võtte kaugust tähistav mõiste, mis iseloomustab filmitud kujutise mastaapi (*suur plaan*, *keskplaan* ja *üldplaan*).

Ka ingliskeelses kultuuriruumis on terminid *frame* ja *shot* mitmetähenduslikud. *Shot* tähistab nii

- 1) võttekaadrit (*take*)

kontekst: “The zoom lens has variable focal length/.../ which allows a photographer to change focal lengths quickly between *shots*” (Monaco 2000: 80)

- 2) kui ekraanikaadrit (*shot*)

kontekst: “The craft of editing consists of choosing between one or two takes of the same shot, deciding how long each *shot* should last and how it should be punctuated /.../ (Monaco 2000: 129).

Plaanisuurust inglise kultuuriruumis eraldi terminina pole, filmikujutise mastaabi mõistet

väljendatakse samuti sõnaga *shot*: *long shot* – üldplaan, *medium shot* – keskplaan, *close-up* (*shot*) – suur plaan.

Margit Maran märgib oma magistritöös, et *frame* on ingliskeelses terminoloogias *shot*’i tähendusväljast selgelt eristunud (Maran 2007: 32). Ingliskeelseid kontekstinäiteid uurides leidis käsoleva töö autor aga, et ka nimisõna *frame* kasutatakse kolmes tähenduses:

- 1) *frame* kui *single frame*, *one frame* (kaadrik)

kontekst: “Does the single image, *the frame*, then constitute the basic unit of meaning in the film?” (Monaco 2000: 160)

- 2) *frame* kui kaadriraam; kontekst: “/.../ so he may decide to a wider-angle lens in order to include more area within the *frame*” (Monaco 2000: 82)

- 3) *frame* kui *shot* (ekraanikaader): “So, even before the image appears, the *frame* is invested with meaning (Monaco 2000: 190).

Et *frame*’i tähendus ei piirdu ainult kaadrikuga, näitavad ka terminid *mobile frame* ja *static frame* (liikuv ja staatiline kaader) – kaadriku ei saaks siin kuidagi silmas pidada, sest olemuselt on üks filmilindile talletunud kaadrik alati liikumatu.

4. 2. Terminite erinev motiveeritus

Mõnevõrra segadusttekitavaks, eriti tõlkijatele, võib osutuda inglis- ja eestikeelsete terminite erinev motiveeritus. Ingliskeelses kultuuriruumis on kaameraobjektiivi mõiste näiteks motiveeritud füüsikaterminist *lens* (lääts), millele on omistatud kitsam tähendus: *lens* tähistab kogu objektiivi keerukat läätsedesüsteemi ning kinnistunud on järgmised oskussõnad *lens* - kaameraobjektiiv, *wide-angle lens* – lainurkobjektiiv, *telephoto lens* – teleobjektiiv. Mõiste mittetundmisest johtuvale tõlkeveale viitab Lauri Kärk oma filmiraamatuid analüüsivas artiklis “Meie uusimast filmilektüürist - ostusoovitusega ja ilma”: ““Operaatori assistent käitleb kaamerat, vahetab *läätsi* /.../ (94)” - lens

on filmiduses ja fotonduses üldjuhul “objektiiv” (Kärk 2009).

Samas ei pruugi *lens* viidata ainult objektiivle – valgustuse kirjeldamisel kasutatakse näiteks terminit *Fresnel lens* (Fresneli lääts), mis tähistab ühtlase jäiga valgusega prožektori klaaskettaid.

Mitmed ingliskeelsed foto- ja filmiterminid on metafoorselt motiveeritud kiiruse (*speed*) mõistest. *Speed of motion* (võttekiirus, kaadrisagedus) viitab filmi liikumise kiirusele kaameras või filmiprojektoris ning selle alammõisted on *slow motion* (aegluubis) ja *fast motion* (kiirluubis).

Võiks öelda, et nii inglise kui eesti keeles on need terminid näiteks halvast motiveeritusest, sest tekitavad segadust. *Slow motion* tähistab suure võttesagedusega (kiiremini) filmimist, et liikumine kujutise projitseerimisel mõjuks aeglustatuna, *fast motion* väikese võttesagedusega filmimist, et liikumine kujutisel mõjuks kiirendatuna. Nii et mõisteid “aeglane” ja “kiire” ei tähista mitte võtte, vaid pildi ekraanil jooksmise kiirust. Eesti keeles lisab segadust veel tõik, et eriti aeglase võttesagedusega filmimist eesmärgil jätta ülikiire, aja kulgu oluliselt kiirendav liikumise mulje ekraanil, nimetatakse nii *aeglustatud filmimiseks* kui *aegluubiks* (st. kaader filmitud üsna pikkade ajavahemikega, kuid ekraanil jookseb kiiresti). Samas *slow motionit* tähistatakse samuti terminiga *aegluup* ja *aegluubis* (viitab ekraanil liikumisele), aga ka terminiga *rapiidvõte* (viitab väikeste ajavahemikega filmitud kaadritele). Segaduse vältimiseks kasutatakse ülimadala kaadrisagedusega filmimise jaoks eesti keeles ka sageli tsitaatsõna *time-lapse*.

Ingliskeelses kultuuriruumis on kiiruse metafoori terminite motiveeritmisel siiski sagedamini kasutatud kui Eestis. Termin *speed of film* viitab filmilindi võimele kujutist jäädvustada, termini eestikeelne vaste on aga motiveeritud hoopis *tundlikkuse* mõistest ning terminina on kinnistunud *filmi valgustundlikkus*. Suure valgustundlikkusega filmi, kuhu kujutis jäädvustub lühema aja jooksul, tähistab inglise keeles vastavalt terminid *fast film* ning madala valgustundlikkusega filmi *slow film*. Eesti kultuuriruumis keelendeid *kiire* ja *aeglane film* ei kasutata, mõistele viidatakse ikkagi terminiga *valgustundlikkus*.

Säriaaja mõiste tähistamiseks kasutatakse inglise keeles terminivariante *shutter speed* ja *exposure time*, mis viitavad ajavahemikule, mille jooksul valgus läbi objektiivi katiku filmilindile kujutist salvestab. Levinud tõlkeviga eesti kontekstis on *shutter speedi* tõlkimine *katiku kiiruseks*, teadmata, et see termin tähistab mõistet *säriaeg*.

4. 3. Mõistepiiri hägusus

Kui filmiala tehnilised mõisted on kindlapiirilised, siis abstraktsemate mõiste puhul võib ette tulla mõistepiiride erinevat tõlgendamist. Üheks selliseks hägusaks mõisteks on kaadri ülesehitust puudutav *misantseen*, mida inglise keeles tähistab prantuse laensõna *mise-en-scene*.

“How to Read a Film” autori James Monaco käsitluses hõlmab misantseeni mõiste nii kaameratöö elemente - , kadreerimine, kaamera liikumine, kaadrikompositsioon; kui ka lavastuslikke elemente: objektide ja näitlejate paigutus ning liikumine (Monaco 2000: 179; 183-186). Raamatu “Film Art” autorid Bordwell ja Thompson käsitlevad misantseeni aga kitsamas tähenduses ja defineerivad mõistet järgmiselt: “misantseen – kõik filmimiseks kaamera ette paigutatud elemendid: dekoratsioonid ja rekvisiidid, valgustus, kostüümid ja grimm ning kaadrisisene liikumine” (Bordwell 2001: 504).

Sarnaselt Monaco käsitlusele katab eesti kultuuriruumis misantseeni mõiste nii kaameratööd kui lavastuslikke elemente, seega on ka käesolevas sõnastikus toodud laiemapõhjaline määratlus.

4. 4. Omatermini puudumine

On tavaline, et täpse omakeelse termini puudumisel kasutatakse oskuskeeles võõrkeelset tsitaatsõna. Võttemeeskonna algruppi kuuluva ametinimetuse *grip* tähistamiseks võiks tinglikult küll kasutada terminit *võttetehnik* (selline vaste antakse näiteks “Kino” minisõnastikus), kuid eestikeelsetest filmitiirtites kohtab sageli just laensõna *grip*. *Grip* üldmõistena tähistab igasugust

mehaaniliselt juhitavat ja/või mahuka konstruktsiooniga kaamera kinnitustehnikat. Samas ei hõlma see kaamerat ennast ja Euroopa kontekstis ei käi *grip*i mõiste alla ka valgustustehnika. Seega oleks ebatäpne kasutada *grip*i kohta terminit võttetehnika – võttetehnika mõiste meie kontekstis hõlmab ka kaamerat ja valgustustehnikat. Siinkohal on huvitav mainida USA ja Euroopa kultuuriruumi erinevust: *grip* Hollywoodi filmisüsteemis tähistab tegelemist nii kaamera kinnituskonstruktsioonide kui ka valgustustehnikaga.

Kaamerakäru liigutava võttetehniku kohta on eesti keeles kasutusel ka termin *kärumees* (*dolly grip*), kuid selle asemel kiputakse siiski eelistama prestiižsamana tunduvat võõrkeelset terminit.

Eestikeelsed vasted puuduvad ka terminitel *letterboxing* ja *pan-and-scan*, mis viitavad laiekraanformaadis filmitud kujutise kohandamisele teleekraani jaoks. Keelendeid, mille puhul eestikeelne vaste kirjandusest leidmata jäi ning mispuhul ka tegevoperaatorid, kellega autor konsulteeris, kinnitasid, et omakeelset vastet pole juurdunud, leidis veelgi, näiteks: *eyeline match* (viitab pilgusuunale kaadris), *motion blur* (liikumisest tekkinud udune kujutis), *flattening of depth* (kaadrisügavuse vähenemine), *passing shot* (objektist mööduv kaader), *blacks* (tumedad katted valguse vähendamiseks), *push the film* (laboris filmi valgustundlikkust suurendama), *Steadicam* (oparaatori keha külge kinnitav kaamera). Omakeelse termini puudumisel on sõnastikus toodud vaid mõiste seletus.

Kokkuvõte

Käesolevasse filmisõnastikku on kogutud operaatoritöö-alased terminid inglise- ja eestikeelsest erialakirjandusest. Sõnastik hõlmab 300 mõistet ning 394 inglise- ning 426 eestikeelset terminit. Sõnastiku eesmärgiks on pakkuda erialavõhikule abi ingliskeelsetele filmiterminitele omakeelse vaste leidmisel ning oskussõnade mõistmisel. Sõnastiku kasutajaks võiks olla nii tõlkijad/tõlgid kui

eesti filmiüliõpilased, kelle õppematerjalid on enamasti ingliskeelsed.

Sõnastik on koostatud mõistepõhiselt, kasutajasõbralikkuse vaatepunktist on terminid reastatud alfabeetiliselt. Et autor soovis eelkõige kasutatavat sõnavara kaardistada ja kirjeldada, mitte normeerida, leiab sõnastikust rohkesti nii lähte- kui sihtkeelseid sünonüüme. Küsimused, kas kõik need sünonüümid sobivad antud mõistete tähitamiseks ning millist terminit tuleks eelistada, võiks olla juba mõne järgneva uurimistöö teemadeks.

Sõnastik keskendub klassikalisele, filmilindi-põhisele filmikunstile. Tänapäeval kasutatakse ka professionaalses filminduses aga üha enam digitaaltehnikat, seega võiks tulevikus täiendada sõnastikku digitaaltehnika terminitega.

Eeldades, et erialade mõistesüsteemid ei sõltu keelest ning et koostatud sõnastik on terminoloogilisest vaatenurgast piisavalt valideeritud, võiks vastava keele terminiallikaid kasutades sõnastikule lisada ka näiteks vene- või soomekeelsed operaatoritöö terminid.

FILMISÕNASTIK

1.33:3 ratio vt. academy ratio

1.77: 1 ratio vt. square ratio

16-mm camera

16-mm kaamera

16 mm filmilindiga töötav *filmikaamera*; kasutusel peamiselt amatöörfilminduses

16-mm film

16-mm (filmilint)

16 mm *laiune filmilint*

180 degree rule

180 kraadi reegel, teljereegel

järjepideva montaaži nõue, mille kohaselt ei tohi kaamerat võtte vaheajal asetada üle *tegevuse telje* joone; see tagab vasaku ja parema poole ühtsuse erinevates kaadrites

3-point lighting system

kolme valgusallika süsteem

standardne valgustusviis mängufilmide lavastamisel, mille puhul objekt valgustatakse kolmest eri valgusallikast tuleva valgusega; need on *võtme-* ehk *peavalgus* (key light), *täite-* ehk *varjuvalgus* (fill light) ja *tagantvalgustus* (back light)

35-mm camera

35-mm kaamera

35 mm filmilindiga töötav *filmikaamera*; kasutusel peamiselt professionaalses filmitööstuses

35-mm film

35-mm (filmilint)

35 mm *laiune filmilint*; seda tüüpi filmilindile tehakse enamik kinofilme

4: 3 ratio vt. academy ratio

8-mm camera

8-mm kaamera

8 mm filmilindiga töötav *filmikaamera*; kasutusel peamiselt amatöörfilminduses

8-mm film

8-mm (filmilint)

8 mm *laiune filmilint*; kasutusel peamiselt amatöörfilminduses

academy aperture vt. academy ratio

academy ratio

akadeemia formaat, 4:3 formaat

Ameerika Filmiakadeemia poolt kehtastatud *ekraaniformaat* 35 mm helifilmidele, kus *kaadriraami* laius moodustab 1 1/3 selle kõrgusest; oli USA filmitööstuse standardseks formaadiks kuni 1950ndateni, hiljem sai selleks 1.85:1 *laiekraanformaat*

aerial perspective

õhuperspektiiv

ruumilisuse tunnetamine, mille loob kaugemal asetsevate objektide omadus mõjuda tumedama ja tuhmimana kui lähedal asetsevad objektid

aerial shot

aerovõte

lennukilt, helikopterilt, deltaplaanilt filmitud kaader

ambient light vt. natural light**American shot**

üldkeskplaan, ameerika plaan

plaanisuurus, kus inimest on kaadris kujutatud põlvedeni

anamorphic lens

anamorfoosläätis

läätis, mis muundab objekti kujutist filmimisel, nt. surub selle rööpasendis kokku; selliselt filmitud filmi projitseerimisel venitatakse kujutis välja ja tekib *laiekraanefekt*

angle of framing

rakurss, kaamerarakurss

kaamera suhtestumine filmitava objektiga: nurk, mille all filmitakse

angle of the shot vt. angle of framing**angle of view**

vaatenurk, pildinurk, vaatevälja suurus

objektiivi parameeter, mis iseloomustab kaadrisse jääva ruumiosa avarust

angle vt. angle of framing**animation**

animatsioon, animatsioonitehnika, animatehnika

kaadrikhaaval filmimine, mille käigus joonistatud või ruumiliste objektide liikumine jäädvustatakse järjstikuste faasidena

aperture

ava, diafragma ava

diafragma poolt reguleeritav avaus, mille kaudu jõuab valgus läbi *objektiivi filmilindini*; ava suurus mõjutab *säritust*, *teravussügavust*, kujutise üldist *teravust*

artificial light

kunstlik valgus

tehisvalgus; filmitavat objekti valgustatakse valgustitega, nt. *prožektoritega*

aspect ratio

ekraaniformaat, (kaadri)formaad, kaadriraami suurus

iseloostab kujutise *kaadriraami* laiuse ja kõrguse suhet; peamised formaaditüübid on *4:3 formaad* (*akadeemia formaad*) ja *16:9 formaad* (*laiekraanformaad*)

assistant director

režissööri assistent

režissööri "parem käsi" võtteplatsil, kes tegeleb mitmesuguste praktiliste probleemide koordineerimisega, nt. jälgib võttegraafikust kinnipidamist, logistika toimimist; vajadusel vastutab vähemtähtsate võtete lavastamise eest

attached shadow

omavari

valgustatud esemele tekkiv *vari*

axis of action

tegevuse telg

kujutletav joon, mis ühendab mõtteliselt *stseeni* vasakule ja paremale poole jäävaid näitlejaid (objekte), jagades stseeni ruumiliselt kaheks

baby

beebik

ilma lülitseta väikese energiaga valgusti

background

tagaplaan, taust (foon), tagumine tasand

kaadrisügavuse element; kaamera *võttepunktist* kõige kaugemal asetsevad objektid

backlighting

tagantvalgustus, kontražuur

valgustusviis, mille puhul valgusallikas asub kaamera vastas, võtteobjekti taga; rõhutab kujutise siluetti

back projection vt. rare projection**barn doors**

tiibpiirik

pööratavad metallist tiivad *prožektori* valgusvihu ahendamiseks

base (of a filmstock)

põhimik (filmilindi)

filmilindi alumine kiht; õhuke läbipaistev elastne lint, mida valmistati varem põlevast

nitrotselluloosist, nüüd mittepõlevast atsetüütselluloosist

best boy electric

valgusmeistri assistent

best boy grip

võttetehniku assistent

birds-eye view vt. high angle shot

black-and-white film

mustvalge film

filmilint, millele tekkiv *kujutis* on must-valge

blacks

akende ette siputatavad mustad katted valguse vähendamiseks

blow-up

suurendus

kitsale filmilindile filmitud kujutise ümbervõtmine *laiemale lindile* (nt. 16 mm filmilt 35 mm filmile)

bluescreen vt. travelling matte

blur pan vt. zip pan

brightness

heledus

valgustugevuse ja värvi *küllastusastme* väljendaja; sõltub pinna *valgustihedusest* ja selle võimest peegeldada valguskiiri

camera

kaamera

seade filmivõteteks, mille abil salvestatakse filmimaterjalile *kujutis*; salvestamise viisi järgi jaotatakse *analoog-* (nt. *filmikaamera*, *videokaamera*) ja *digikaamerateks*

camera angle vt. angle of framing

camera distance vt. distance of framing

camera crane vt. crane

camera crew

võttemeeskond

operaator-lavastaja, *operaatorid*, *klapilööja*, *fookusevedaja*, *võttetehnikud*, *valgusmeister* ja valgustehnika eest vastutavad isikud võtteplastil

camera height

võttekõrgus

kaamera kõrgus maapinnast

camera lens vt. lens**camera movement vt. moving camera****camera operator vt. cinematographer****camera position vt. vantage point****canted framing**

viltune kadreering

kadreering, kus filmitud kaadri või stseeni horisont on *kaadriraami* suhtes kallutatud

cast shadow

heitvari

valgustatud esemelt langev teravalt piiratud tume siluettpilt esemetagusel pinnal, mitte esemel endal

CGI vt. computer generated imagery**chiaroscuro**

chiaroscuro

valguse-varju mäng *sügavuse* loomiseks kaadris

cinematographer

operaator

kaamera taga pilti *filmiv võttemeeskonna* liige

cinematography

operaatoritöö, kaameratöö

loomingiline protsess, mille käigus jäädvustatakse *kujutis filmilindile kaamera*, selle *kinnitusseadmete* ja *valguspargi* abil, kasutades kaameratöö fotograafiliste aspektide, *kadreerimise* ja *kaadrikompositsiooni* võtteid ja vahendeid

clapper

klapilööja, klapp

võttemeeskonna liige, kelle ülesandeks on *toorfilmi* laadimine *kaamerasse*, klapilöömine võtte alguses ja *musta materjali* märgistamine

clean single vt. single shot

close-up

suurplaan, suur plaan, lähiplaan, lähivõte

plaanisuurus, kus kaadris kujutatud konkreetne objekt täidab enamiku kaadrist, inimesest on näha pea ja kael

close-up shot vt. close up**closed form**

suletud kadreering, suletud kaader, suletud kompositsioon

kaadriraamiga täielikult haaratud objektide paigutus, mille puhul ei teki muljet, nagu jätkuks antud kompositsioonisüsteem *kaadriväliselt*

color

koloriit

kujutise värviliste elementide laad, nende vastastikune seos, värvide ja värvivarjundite kokkusobivus

color

värv

mingi spektraalkoostisega valguse nägemise tajus; iga värvi hinnatakse kolme karekteristikuga: *värvitooni*, *küllastatuse* ja *heledusega*

color compensating filter

kompensatsioonifilter

valgusallika *värvustemperatuuri* reguleerimiseks kasutatav *filter*; helesinine filter tasakaalustab *hõõgvalgustuse* punakat ja oranž filter *päeavalguse* sinakat valgust

color contrast

värvuskontrast, värvilise kujutise kontrastsus, värvikontrast

värvitooni, värvi *küllastatuse* ja *heleduse* tajumine erinevate värvide koosmõjus

color film

värvifilm, värvusfilm

mitmekihilise *emulsiooniga filmilint*, mille kihid on tundlikud spektri erinevate värvuste suhtes ja millele tekkiv *kujutis* on värviline

color reversal film vt. reversal film**color temperature**

värvustemperatuur

valgusallika *värvust* iseloomustav suurus; mida sinakam on valgusallika *valgus*, seda kõrgem on tema värvustemperatuur. Mõõdetakse Kelvinites.

composite shot vt. process shot

compositional balance

kompositsiooniline tasakaal

omavahel seotud objektide ühtlane paigutus *kaadris*; lisaks objektide paigutamisele luuakse kompositsioonilist tasakaalu ka *värvide* ja *valgusega*

computer generated imagery

arvutigraafika

digitaalselt arvuti abil loodud *visuaalsed efektid*

continuity

järjepidevus

selge ja loogilise narratiivse tegevuse säilitamine kaadrist kaadrisse, lähtudes *180 kraadi reeglist* ja jälgides tegelaste *liikumissuunda*

continuous take vt. long take**contrast (of the image)**

kontrastsus (kujutise)

kujutise kõige heledama ja kõige tumedama osa heleduste suhe; sõltub filmi *valgustundlikkusest* ja *säritusest*

correct exposure

korrektne säritus

paraja pikkusega *säriaja* valikul tekkinud loomutruude *heledusastmetega kujutis*

countershot technique vt. shot-reverse shot**coverage**

katteplaanid

juhtkaadrit narratiivsest aspektist täiendavad kaadrid; filmitud erinevaid *plaanisuurusi* kasutades

crane (shot)

kraanavõte, tõstukivõte

kraana abil kõrgest *võttepunktist* filmitud kaader

crane

kraana, kaamerakraana

suur *kaamerakäru noolega*, mille tipus on platvorm operaatori ja kaamera jaoks; käru ja nool liiguvad sujuvalt ning seadme abil saab filmida kõrgest *võttepunktist*

craning vt. crane shot**crisp focus vt. in focus****crosscutting**

paralleelmontaaž, rööpmontaaž, ristmontaaž

montaaživõte, mille puhul kaht süžeeiliselt järjepidevat tegevust näidatakse vaheldumisi

cut

lõige, üleminek, kaadrivahetus
kahe *montaažikaadri* ühenduskoht

cut-in vt. insert**cutaway**

vaheplaan, vahekaader
ekraanil olnud põhitegevusega narratiivsest aspektist seotud kaader

day-for-night (shot)

öövõtte päeval
filmimine *päevavalguses*, mis annab öise efekti, kasutades *filtreid*, *alasäri* ja teisi tehnikaid

daylight

päevavalgus
kõrgel asetseva päikese *loomulik valgus*; päevavalguse *värvustemperatuur* on ca 5500K

deep-focus (shot)

suur teravussügavus (kaadri)
nii kaadri *esiplaan* kui *tagaplaan* on praktiliselt võrdteravad (*fookuses*)

deep-space (composition)

sügav kaader
sügavusse lahendatud *misantseen*, kus *esiplaani* ja *tagaplaani* vahele jääb märgatav ruumivahemik või mitu erinevat ruumitasandit

degree of contrast vt. contrast**density**

fotograafiline tihedus
iseloomustab *filmilindi* võimet *ilmutamisel* tumeneda

depth of field (of the lens)

teravussügavus, sügavusteravus (objektiivi)
objektiivi võime kujutada samal tasandil (filmitasandil) praktiliselt võrdteravalt esemeid, mis asetsevad objektiivist eri kaugustel; teravussügavus on seda suurem, mida suuremad on *võttekaugus* ja *diafragma ava* ning mida lühem *fookuskaugus* ja pikem *säriaeg*

depth of field (of the shot) vt. depth**depth perception vt. depth****depth perception vt. depth**

depth

kaadrisügavus, sügavus, ruumilisus

kaadri ruumilisus; võime tajuda tasapinnalist kujutist kolmemõõtmelisena; ruumitaju peamised komponendid on *lineaarperspektiiv*, *õhuperspektiiv*, objektide suurus ja üksteisevaheline kaugus; kaadrisügavuses väljendub ka objektiivi *teravussügavus*

detail shot vt. extreme close-up**develop a film**

filmi ilmutama

säritatud e. filmimise tulemusel valgustatud *filmilindi emulsioonikihis* tekkinud *peitkujutist* nähtavaks muutmata; see toimub keemilise protsessi abil ilmutuslahuses

diagonal framing

diagonaalrakurss

kaamerarakurss, kus kaamera nihutamine vertikaalsuunas tekitab märgatava koonduvuse *joonperspektiivis*

diaphragm

diafragma

objektiivi osa; metalsetest labadest koosnev seade, mis reguleerib objektiivi läbivat valgusvoogu (*ava suurust*)

diffuser

hajuti, hajutaja

objekti ja valgusti vahele asetatav suurepinnaline valgust hajutav seade

digital

digitaalne, digi-

viide süsteemile, kui pidevalt muutuv *analoogsignaal* kodeeritakse binaarseks numbriliseks infoks (nullid ja ühed); moodustunud matemaatilist mudelit on võimalik kvaliteeti kaotamata korduvalt reprodutseerida

digital camera

digikaamera

kaamera, mis jäädvustab kujutise sensorile *digitaalselt*

dimmer

juhtmega *prožektor*i külge ühendatud seade, mille kaudu saab elektriliselt nõrgendada või tugevdada selle valgust

director

režissöör

vastutab *filmiteose* kui kunstilise terviku eest, filmivõtetel hüüab välja võtte alguse ja lõpu ning korraldab *kaamera* ees toimuvat tegevust

director of photography

operaator-lavastaja, peaoperaator

vastutab *filmiteose* pildirea salvestamise eest; koordineerib teiste *operaatorite* tööd ja otsustab, millist *valgustust* stseenides kasutada

dissolve

ülesulamine, läbisulamine

kaadri *kujutise* sujuv asendumine teisega; teatud ajavahemiku jooksul on mõlemad kujutised nähtavad ja tekib *topeltelspositsioon*

distance of framing

võttekaugus, plaaniruuus, plaanid

kaamera kaugus filmitavast objektist; määrab kaadris kujutatud objekti mastaabi ja kujutisele mahtuva ruumiosa. Plaanisuurused on *kaug-*, *üld-*, *ameerika-*, *kesk-*, *lähikesk-*, *suur-* ja *detailplaan*; jaotuse kokkuleppeliseks aluseks on inimese kujutise kadreering.

dolly

käru, kaamerakäru

relssidel liikuv (rataste ja istmetega) alus *operaatori* ja *kaamera* liigutamiseks võtteplatsil

dolly grip

kärumees, *grip*

vastutab *kaamerakäru* liikumise eest

dolly vt. tracking shot**double exposure vt. superimposition****dutch tilt vt. canted framing****editing**

monteerimine, järjestamine, montaaž

võttekaadrite mõtestatud järjestamine *ekraanikaadriteks*

empty frame

puhas kaader, tühi kaader

kadreering, mis algab nii, et nähtaval pole ühtegi inimest/filmitegelast

emulsion

emulsioon, emulsioonikiht

filmilindi valgustundlik kiht, milles olevatest hõbehalogeniidikristallidest moodustub filmilindile *kujutis*. Emulsioonikihi omadustest sõltub filmilindi *fotograafiline ulatus*, *valgustundlikkus*, *teralisus*

establishing shot

aadressplaan, aadresskaader

stseeni keskkonda avav kaader

European widescreen (ratio)

Euroopa laiekraan(formaat)

ekraaniformaat, kus *kaadriraami* laius on 1,66 – 1,75 korda suurem selle pikkusest; domineeriv formaat Euroopa filmikunstis

exposure

säritus, säri

valgushulk, mis on vajalik valgustundlikule materjalile (*filmilindile*) *kujutise* tekkimiseks; säritust mõjutab *diafragmaava* suurus ja *säriaeg*, ka filmi *eelvalgustus* ja *ilmutamine*. Säritus on kujutise *tonaalsuse* peamine mõjutaja.

exposure time vt. shutter speed**extreme close-up**

ülisuur plaan, detailplaan

plaanisuurus, kus kaadri täidab kujutis konkreetse objekti detailist

extreme long shot

kaugplaan, kauge plaan

plaaniruuus, kusl inimfiguur on vaevumärgatav ja/või millel on kujutatud maastikku, linnavaateid või teisi kaugvaateid

extreme wide-angle lens

“kalasilma”-objektiiv, kalasilm

objektiiv, mille *fookuskaugus* on *kaadriku* laiupest oluliselt väiksem ja mille poolt jäädvustatud kujutist iseloomustab märgatav *lainurga moonutus*

eyeline match

180 kraadi reeglist lähtuv nõue, et vastastikku asetsevate näitlejate pilgud peaksid dialoogistseenide erinevates kaadrites loogiliselt sobituma

f-stop

diafragmaarv, avaarv, f-number

arvude jada, mille kaudu reguleeritakse *diafragmaava* suurst; diafragma seadistamisel igale järgmisele jaotusele muutub *objektiivi* läbiv valgusvoog kaks korda

fade in

väljumine pimendusest

musta kaadri sujuv järk-järguline üleminek tavaliseks kaadriks

fade out

sulamine pimendusse

tavalise kaadri sujuv järk-järguline üleminek täiesti mustaks

fast film

suure valgustundlikkusega *filmilint*, millele filmimiseks piisab vähesest valgusest

fast motion

kiirluubis, kiirluup

normaalsest mõnevõrra väiksema (taval. kuni 4 X) *võttekiirusega* (*sagedusega*) filmitud filmilõik, mida projitseeritakse normaalkiirusel ja millest tulenevalt tekib liikumise kiirenemise efekt

fill light

täitevalgus, varjuvalgus

peavalgust tasakaalustav valgus; pehmendab *varje*

film

film, kinofilm, linateos

filmikunstiteos, milles edastub *operaatoritöö*, *misantseeni*, filmiheli, *montaaži* ja *filmitöötlemise* vahendite kaudu *režissööri* loodud kunstiline tervik

film camera

filmikaamera

analoogkaamera, mis jäädvustab objekti kujutise fotograafiliselt *filmilindile kaadriks* jadana.

Filmikaamera olulisemad osad on *objektiiv*, *katik*, *filmiveomehhanism*.

film gauge vt. gauge**film grain vt. grain****film medium**

filmimeedium, kandja

materjal, millel film füüsiliselt on, nt *filmilint*, *videolint*, DVD

film reel

filmirull

metallkarpi keritud *filmilint*; tüüpilises filmirullis on 20-25 minuti jagu filmi

film sensitivity

filmi valgustundlikkus

filmilindi valgustundliku kihi (*emulsioonikihi*) omadus tumeneda *särituse* ja *ilmutamise* toimetel; mida valgustundlikum on film, seda vähema valgusega saab sellele filmida

film shot vt. shot**film stock**

filmilint, film, tselluloid

õhuke läbipaistev tselluloosist lint, mis on kaetud valgustundliku *emulsioonikihiga* ja millele tekib keemiliste protsesside tulemusel, *särituse* ja *filmi töötlemise* käigus liikumise faase kujutavate *kujutiste* (*kaadriks*) jada

film strip

filmilindilõik, filmilindujupp

filmilindi füüsiline osa mõnest *kaadrikust* mõnekümne meetrini

film vt. film stock**film vt. shoot****filmspace vt. scene's space****filter**

filter

objektiivi ette asetatav läbipaistvast materjalist kate, mis võimaldab mõjutada *säritust*, kujutise *tonaalsust* ja *teravust*. Vt. ka *kompensatsioonifilter*, *neutraalhall filter*

first assistant camera(man)

operaatori esimene assistent, fookusevedaja

operaator, kes reguleerib *võtte* ajal *kaameraobjektiivi* ja vastutab selle eest, et filmitav materjal oleks *fookuses*

fiseye lens vt. extreme wide-angle lens**flash a film**

eelvalgustama (filmi)

filmilindi nõrk valgustamine enne filmimist, et suurendada selle *valgustundlikkust*

flattening of depth

teleobjektiivi omadus vähendada kujutise *sügavust*, “suruda” erinevad plaanid peaaegu samale tasapinnale

focal length

fookuskaugus

objektiivi parameeter; optikasüsteemi peapunkti (nt. läätse keskpunkti) ja *filmilindil* tekkiva valguskiirte lõikepunkti e. fookuse vaheline kaugus; fookuskaugusest sõltub objektiivi *vaatenurga* suurus ja *teravussügavus*

focus

fokuseerima, teravustama

filmitavast esemest kõige teravamat kujutist leidma, *fookuses* hoidma

in focus

fookuses, terav

kujutis on selgepiiriline

focus puller vt. assistant cameraman

follow focus

jälgiv fookus

muutuva *kadreeringuga* kaadri puhul hoitakse üht kindlat objekti *fookuses*

following shot

järgiv võte, järgiv filmimine

filmimine muudetava *fookuskaugusega objektiiviga*, kus fookuskauguse sujuva muutmisega taotletakse seda, et liikuva objekti mõõtmed jäävad kujutisel piisavalt püsivaks, luues mulje, otsekui vaataja liiguks koos objektiga

footage

materjal, must materjal

filmitud *võttekaadrite* kogum

foreground

esiplaan

kaadrisügavuse element; kaamera *võttepunktile* lähedal asetsevad objektid

frame

kaadrik, üksikpilt, pildiväli, (kaader), kaadripilt

üksik fotograafiline *kujutis* filmilindil; ühe sekundi pikkune filmilõik koosneb 24 kaadrikust

frame (a shot)

kadreerima

võttekaadri komponeerimine kaadriraami piiride (*ekraaniformaadi*), *võttepunkti* (*rakursi*, *plaanisuuruse*), *kaamera liikumise* ja *kaadrisisese liikumise* kaudu

frame (of the image)

kaadriraam (kujutise)

ekraanil või filmilindi kaadrikul oleva kujutise füüsiline raamistik

frame vt. framing**frame rate**

kaadrisagedus

filmilindi *kaadrikhaaval* edasi liikumise kiirus filmikaameras või projektoris; loomuliku liikumise illusiooni tekkimiseks peab kaamera kaadrisagedus (*võttekiirus*) ühtima projektori kaadrisagedusega (projektsioonikiirusega)

frame size vt. aspect ratio**framing**

kadreering

võtte- või ekraanikaadrit iseloomustav mõiste, mis hõlmab *ekraaniformaati*, *võttepunkti* (*rakurssi*, *plaanisuurust*), *kaamera liikumist* ja *kaadrisisest liikumist*. Vt. ka *liikuv kaader*, *staatiline kaader*

freeze frame

stoppkaader

filmi kopeerimisel saadav trikkvõte, mille tulemusena liikuv kujutis peatub ekraanil sobivaks ajaks (teatavaks *kaadriks* arvuks)

Fresnel lens

Fresneli lääts

astmelised klaaskettad valgustusseadmes, mis tagavad *prožektori* valguslaigus ühtlase *valgustiheduse* ja annavad *jäiga valguse*

front projection

esiprojektsioon, eestprojektsioon

projektsioonivõte, kus taustapilt kuvatakse võttel peeglit kasutades *esiplaani* taha asetatud valgust hästi peegeldavale ekraanile eestpoolt

front(al) lighting

eestvalgustus

valgustusviis, kus *valgus* langeb objektile eestpoolt, valgusallikas on asetatud kaamera lähedale

full shot vt. long shot**gaffer**

valgusmeister

valgustuse tehnilise (ja kunstilise) poole eest vastutav isik võtteplatsil

gamma

gamma

filmilindi kontrastsustegur

gauge

filmilindi laius, filmiformaat

laiuse järgi jaotatakse filmid *lai-* ja *kitsasfilmideks*

golden section

kuldlõige

joone, pinna või vomi geomeetriline ideaaljaotus, mille väiksem lõik suhtub suuremasse nii nagu viimane kogu joonesse

grain

teralisus (filmilindi)

tekib filmilindi *emulsioonikihis* paiknevate hõbedakristallide üksikutest teradest; mida jämedateralisem on film, seda suurema *valgustundlikkusega* ta on, ning mida peeneteralisem on film, seda *teravam* on sellele tekkiv *kujutis*

graininess vt. grain

green screen vt. travelling matte

grip

kaamerate kinnitusseadmed, *rakised* ja tehnilised abivahendid

grip

võttetehnik, *grip*

võtteplatsil *kaamera* kinnitamiseseadmete ülespaneku, töötamise ja hoolduse eest vastutav isik

hand-held camera

käsikaameraga filmima

ilma *statiivita* filmima

hard lighting

jäik valgus, tugev valgus

valgustusviis, mis teeb värvid tumedamaks ja suurendab pildi kontrastsust

hard matte vt. mask

head-and-shoulders shot vt. middle close-up

high-angle (shot)

ülaltvaade, linnuperspektiiv

kaamerarakurss, kus kaamera asetseb filmitavast objektist tunduvalt kõrgemal (filmitakse kõrge nurga all)

high-contrast (image)

kontrastne (kujutis)

(must-valge) *kujutise* üldmulje loovad kirkad valged ja tumedad mustad alad

high-key (lighting)

hele tonaalsus

üldmuljelt hele, *pehme valguse*, vähese *kontrastsuse* ja vaevumärgatavate piirjoontega *varjudega* võtte-või ekraanikaader

high-speed photography

kiirendatud filmimine, kiirfilmimine

filmimine projitseerimisel kasutatavast *sagedusest* oluliselt suurema *võttekiirusega* (üle 300 kaadri sekundis), et aeglustada filmitud kujutise liikumist ekraanil

highlighting

helk

heledam valguslaik objektile millegi rõhutamiseks

hue

värvitoon, toon

värvi koloristlik nüanss

illusion of motion

liikumise illusioon

tekib liikumise faase kujutavate kujutiste (*kaadrike*) jada ühtlase kiiretempolise kuvamise tagajärjel ekraanile

image

kujutis

filmitud objekti optiline pilt

insert

detail

suur plaan mingist kaadris olevast narratiivi seisukohalt olulisest objektist

inside the frame

kaadris, kaadrisisene

kadeeringu piirides toimuv

intensity of light

valgustugevus

mõiste, mis iseloomustab nähtava kiirguse tugevust mingis antud suunas; mõõdetakse kandelates (cd)

jib arm

kaameranool, vt. ka kaamerakraana

junior

juunior

Fresneli läätsesega prožektor võimsusega 2 KW

key light

võtmevalgus, peavalgus

stseeni tugevaim valgusallikas *kolmepunkti-valgustuse süsteemis*

lab work vt. processing**latent image**

latentne kujutis, varjatud kujutis, peitkujutis

särituse tulemusel filmilindi *emulsioonikihti* tekkinud nähtamatu kujutis, mis muutub nähtavaks pärast *ilmutamist*

latitude, exposure latitude

fotograafiline ulatus

iseloomustab *filmilindi* võimet *kujutisel* õigest taasesitada võtteobjekti *heledusastmikku*

lens

objektiiv, optika, kaameraoptika

ühtse konstruktiivse terviku moodustav optiliste läätsede või peeglite süsteem, mis moodustab filmitavast objektist tõepärase *kujutise*. Objektiivi põhisuurused on *fookuskaugus*, *vaatenurk* ja *teravussügavus*. (Fookuskauguse järgi jaotatakse objektiivid *normaal*-, *lainurk*- ja *pikafookuselisteks* objektiivideks)

lens mehanizm vt. lens**letterboxing**

laiekraanformaadis filmitud kujutise kohandamine standardsesse *teleformaati* kujutise *kašeed* kasutades, nii et säilib *kaadriraami* pikkuse ja laiuse algne suhe

level framing

horisontaalne kadreering

kadreering, kus *kaadriraam* asetseb filmitud kaadri või stseeni horisondiga paralleelselt

light

valgus

nähtav elektromagnetkiirgus, mille funktsioon filmis on muuta filmitav objekt nähtavaks, luua meeleolu, jäädvustada *filmilindile kujutis*

light density

valgustihedus

valgustustihedus näitab, mil määral mingi pind on valgustatud ning võrdub valgusvoo ja valgustatava pindala suhtega; mõõdetakse luxides (lx)

light sensitivity vt. film sensitivity**lighting equipment**

valgustustehnika, valgusseadmed, valguspark

valgustamiseks vajaminevad seadmed – valgustid, *prožektorid*, *peegeldid*, *pehmendid*, mitmesugused *statiivid* ja kinnitusvahendid ja elektriseadmed

lighting, illumination

valgustus

erinevate valgusallikate abil eesmärgipäraselt seatud *valgus*

linear distortion vt. wide-angle distortion**linear perspective**

lineaarperspektiiv, joonperspektiiv

ruumilisuse tunnetamine, mille loovad kaadri sügavusse suundumisel näiliselt ühte punkti koonduvad paralleelsed jooned

location shooting

välivõte

võte, mis tehakse väljaspool stuudio piire

long lens vt. telephoto lens**long shot**

üldplaan

plaanisuurus, mis näitab objekti keskkonnas; inimest on kaadris kujutatud täispikkuses

long take

pikk võte

katkematu jadana üles võetud keerulise *misantseeniga* tavalisest pikem kaader

low-angle (shot)

altvaade (konnaperspektiiv)

kaamerarakurs, kus kaamera asetseb filmitavast objektist tunduvalt madalamal (filmitakse madala nurga all)

low-contrast (image)

vähekontrastne (kujutis)

(must-valgel) kujutisel domineerivad peamiselt hallid või ühevärvilised toonid

low-key (lighting)

tume tonaalsus

üldmuljelt tume, *jäiga valguse*, suure *kontrastsuse* ja märgatavate *varjudega* kaader, kus

täitevalgus (fill light) on nõrk või puudub sootuks

magic hour

režiim, režiimiaeg

lühike ajavahemik päikesetõusu eel või loojangu järel, mil saab filmida huvitavaid kaadreid kas *tehisvalgusega* või ilma

mask

kašee, kaadri mask

läbipaistmatu, sobiva kujuga avaga varje, mis asetatakse *objektiivi* ette, et muuta filmitud *kujutise* kuju

matte shot

kašeeritud filmimine

kombineeritud võtte liik, kus osa negatiivist kaetakse filmimise ajal *kašeeaga*, et hiljem liita

(*korduva säritamise* kaudu või *digitaalselt*) tühjaks jäänud pinnale eraldi filmitud, joonistatud või arvuti abil loodud kujutised

medium shot

keskplaan

plaanisuurus, kus konkreetse objekti kujutis täidab vähemalt pool kaadrist, inimest on kujutatud vööni

mid shot vt. medium shot**middle close-up (shot)**

kesksuurplaan, lähikeskplaan

plaanisuurus, kus inimest on kaadris kujutatud õlgadeni. Eesti filminduses ei ole tavaks seda plaanisuurust eristada, see loetakse *suurplaaniks*.

middle ground

keskplaan

kaadrisügavuse element; kaamera *võttepunktist* kaugemal asetsevad objektid

middle-long shot vt. american shot**mise-en-scène**

misantseen

stseeni või selle osa *ruumiline* ülesehitus; tegelaste paiknemine ja liikumine stseenis (*kaadrisisene liikumine*) ning *kaamera liikumine* ja *rakurss* stseeni filmimisel

mobile frame vt. mobile framing**mobile framing**

liikuv kaader, dünaamiline kaader

liikuvat objekti või sündmust jäädvustav kaader, mis on filmitud sujuvalt *võttepunkti* ja *plaanisuurust* muutva kaameraga

mobile shot vt. mobile framing**mobility inside the frame**

kaadrisisene liikumine

igasugune tegelaste või objekide liikumine kaadris

model shot

makettvõte, makettfilmimine

võte, kus kasutatakse võtteobjekti vähendatud mudeleid

monitor

monitor

videoekraan, mis võimaldab kaamera üles võetavat pilti filmimisega samaaegselt jälgida

motion blur

motion blur

udune kujutis, mis tekib kiiresti liikuvate objektide filmimisel pika *säriaajaga*

motion picture camera vt. film camera

motivated lighting

motiveeritud valgustus

valgustusviis, mille puhul valgusallikad võimendavad stseenis olevate tegelike valgusallikate, nt. akna, lambi *valgust*

moving camera

kaamera liikumine, liikuv kaamera

iga liigutus *kaameraga*, mis tekitab kujutise liikumise või muudab selle perspektiivi; nt. *panoraam-*, *reelsivõte*, *peale-* või *ärasõit*

multiple-frame imagery vt. split-screen

narrow stock

kitsasfilm

16 ja 8 mm filmilint

natural light

loomulik valgus

loodusliku valgusallika (päike, kuu, tähed, pikne) *valgus*

negative film

negatiivfilm

filmilint, millele tekib *filmimise* ja *filmi töötlemise* käigus tegelikele vastupidiste heledusastmete ja värvidega *kujutis*

neutral density filter

neutraalhall filter

värvitu või hall *filter*, mis vähendab või muudab *särituse* ajal *filmilindini* jõudva *valguse* hulka, kuid ei muuda valguse spektrit ega teisenda filmil saadava kujutise värvustasakaalu

normal lens

normaalobjektiiv, standardobjektiiv

objektiiv, mille *fookuskaugus* on enam-vähem võrdne *kaadriku* laiusoga (35 mm filmilindi puhul 35-50 mm) ja mille poolt jäädvustatud kujutis näib *vaatepunkti* ja *teravussügavust* silmas pidades loomutruu

normal shot vt. medium shot

North-american widescreen (ratio)

Ameerika laiekraan, USA laiekraan(formaat)

ekraaniformaat, kus *kaadriraami* laius on vähemalt 1,85 korda suurem selle pikkusest; domineeriv formaat USA filmikunstis

offscreen

kaadrist väljas, kaadriväline

tegevus (hääl), mis jääb *ekraanikaadri* piiridest väljapoole, kuid on siiski tajutav

one shot vt. single shot**onscreen**

kaadris, kaadrisisene

ekraanikaadri piirides toimuv

open form

avatud kadreering, avatud kaader, arendatud kompositsioon

tekib "lõigatud" inimfiguuri vms. objekti näitamisel kaadris, ka liikumises, kusjuures liikumist tunnetatakse või kujutatakse kaadri piirjoonte taga

open up (the lens)

ava suurendama

objektiivi diafragmaava suurendama, valides väiksema *avaarvu* seadistuse; mõjutab *säritust*

opticl effects, opticals

optilised eriefektid

kaamera ja spetsiaalse kopeerimisseadme abil loodavad *eriefektid*; tavalisemad optilised efektid on *ülesulamine*, *pimendusest väljumine* ja *pimendusse sulamine*, *väljatõrje*, *kašeeritud filmimine*

original negative

negatiiv, kaameranegatiiv

filmi lähtematerjal, otse kaamerast võetud negatiiv, millest tehakse vahekoopiad

out of focus

fookusest väljas, ebaterav

kujutis on ähmane

outside the frame

kaadrist väljas, kaadriväline, kaadri taga

tegevus, mis toimub *kaadriraami* piiridest väljaspool ja mis seetõttu *filmilindile* (või muule kandjale) ei jäädvustu

over-the-shoulder shot

üleõlavõte, üleõlaplaan

dialogistseeni kaader, mis on filmitud nagu ühe tegelase silmade läbi, tema selja tagant, nii et kaadrisse jääb ta õlg ja suurplaanis vastaskõneleja

overcranking vt. slow motion**overexposure**

ülesäri(tus)

liiga pika *säriaja* tõttu tekkinud ebalooslikult hele *kujutis*

pace

tempo

filmiteose sündmuste esitamiskiirus

pan

panoraam(võte)

kaader, kus kaamera vaatepunkt liigub mööda horisontaalset telgjoont vasakult paremale või vastupidi

pan-and-scan

laiekraanformaadis filmitud kujutise kohandamine standardsesse *teleformaati* algkujutist kitsamaks "lõigates" ja edastades väid kesksema ja tähtsama osa sellest

passing shot

kaader, kus kaamera möödub võtteobjektist

pick-up shot

kaader, mis jätkab kohast, kus eelmine katkes

pixillation

piksillatsioon

animatsioonitehnika liik, inimkeha animeerimine inimese liikumist faasideks jaotatuna kaadrikhaaval filmides

point-of view

vaatepunkt

kaamera *võttepunkt*, kust filmiti, muutub filmis vaatepunktiks; terminit kasutatakse eriti nn. tegelase pilgu läbi filmitud kaadri või stseeni (*subjektiivne kaamera*) kirjeldamisel

POV shot

tegelase vaatepunkt, subjektiivne kaamera

kaader, mis on filmitud nagu ühe tegelase silmade läbi

print

koopia, filmikoopia

filmi *originaalnegatiivist* ja helinegatiivist kopeerimise teel saadud linastumisvalmis filmiteos

process shot

kombineeritud võte, komposiitvõte

keeruline filmivõte, kus eritehnika abil transformeeritakse kujutist vastavalt loomingulistele kavatsustele; nt ühitatakse eraldi filmitud objektide, maketi või tausta kujutised, eri *filmimiskiiruse*, suuruse ja suunaga filmitud kaadrid jne. vt. ka *kašeeritud filmimine*, *projeksioonivõte*

processing

filmi töötlemine, laboratoorne töötlemine

tehnoloogiliste protsesside kogum (*ilmutamine*, kinnistamine, kopeerimine), mille tulemusena saadakse *filmilindile* võtteobjektist negatiiv- või positiivkujutis

projection process shot

projektsioonivõtte

kombineeritud võtte liik, kus *ekraanikujutise* saamiseks filmitakse selle foon (taust) varem ning liidetakse hiljem võttel *esiplaaniga* projitseerimise kaudu

pull the focus

fookust vedama

kujutist *teravustama objektiivi* teravuse reguleerimisrõngast keerates

pull-down mechanizm

filmiveomehhanism

seade, mille ülesanne on nihutada filmimise ajal *kaameras filmilinti* perioodiliselt ja suhteliselt kiiresti edasi kindla pikkuse (nt. ühe *kaadriku*) võrra

pullback vt. track out**push the film**

filmilindi valgustundlikkust laboratoorse töötlemise käigus suurendama

rack focus

muutuv fookus, vahelduv fookus

kaadrisiseselt muutub teravalt kujutatud (*fookuses* olev) objekt

racking focus vt. rack focus**rails**

reelsid, kaamerareelsid, kaamerarööpad

kaamera sujuvaks liikumiseks võtteplatsile paigaldatud rööpad

rare plane vt. background**raw stock**

toorfilm

filmilint, mille peale pole veel filmitud

rear projection

tagaprojektsioon, riirprojektsioon

projektsioonivõtte, kus taustapilt kuvatakse võttel esiplaani taha asetatud valgust läbi laskvale ekraanile selle tagant

redhead

punapea

läätseta valgusti võimsusega 300-800 w

reflector

peegeldi

matt või läikiv hele pind, mille abil suunatakse filmimise ajal täiendav *valgus* võtteplatsile

reframing

ümberkadreerimine

objekti või tegelase liikumisest tulenev väike kadreeringumuutus objekti kaadris või kaadri keskmise hoidmiseks

resolution

lahutusvõime, eraldusvõime

optilise seadme (*objektiiv*) või valgustundliku materjali (*filmilindi*) võime anda lähestikku asetsevatest objektidest eristatavaid kujutisi. Objektiiv lahutusvõime sõltub selle konstruktsioonist ja mõõtmise alast (on kujutise tsentraalses piirkonnas suurem); fotomaterjali lahutusvõime selle *teralisusest*

reversal film

pöördfilm

filmilint, millele tekib filmimise ja filmi töötlemise käigus loomutruude heledusastmete ja värvidega *kujutis*

reverse motion

tagurpidi filmimine

filmimine filmikaamera tagasikäigul tagurpidi liikumise efekti saavutamiseks

rhythm

rütm

filmi(stseeni) kõiki elemente ja väljendusvahendeid hõlmav ajalise ja ruumilise liikumise korrastatud vaheldumine

rim lighting vt. backlighting**roll**

viltuse *kadreeringu* saavutamine, kui kaamera liigub objektiiviga paralleelse horisontaalse telje ümber

running shot

kaader, kus kaamera sõidab kaadris liikuva objektiga kaasa

running-in-place shot

teleobjektiiviga filmitud kaader, kus "lamenenud" sügavuse tõttu näib kaadris edasi liikuv tegelane (tegelased) koha peal paigal tammuvat

saturation

küllas(ta)tus

nägemistaju omadus, mis võimaldab hinnata neutraalvärvi(de) (valge, must, hall) osahulka värvi üldises tunnetuses; väljendub värvitooni puhtuses ja heledusastmes

scene

stseen

filminarratiivi osa, mille tegevus toimub ühes ajas ja ruumis

screen direction

liikumissuund (ekraanil)

suund, kuhu poole kaadris olevad inimesed või objektid kaamera *vaatepunktist* lähtudes liiguvad.

vt. ka *180 kraadi reegel*.

screen format vt. aspect ratio**screen ratio vt. Aspect ratio****screen space**

kaadriruum

kunstilise ruumi osa, mis on antud hetkel ekraanil nähtav

second unit

teine üksus

väiksem *võttemeeskond*, kelle ülesandeks on filmida vähemtähtsaid kaadreid nagu katteplaanid ning filmida massistseene ja loodusvaateid

second unit director

teine režissöör

teise üksuse töökorralduse eest vastutav režissöör, kes vastutab nii kõrvalise tähtsusega võtete filmimise eest kui ka mastaapsete võtete eest, kuhu on kaasatud statistid, loomad, sõidukid jne.

selective focus vt. rack focus**sequence**

episood

terviklik tegevuslõik *filmiteoses*, kas üksiksündmus või osa mingist ulatuslikumast sündmuste seeriast; võib koosneda ühest või mitmest *stseenist*

set the aperture

ava määrama

särituse reguleerimiseks *avaarvu* seadistama

shadow

vari

eseme valgustamisel tekkinud valgustamata pinnad

shallow focus (shot)

väike teravussügavus (kaadri)

kaadrist on terav (*fookuses*) vaid teatud osa, nt. esiplaan

shallow space (composition)

misantseeni lahendus, kus *kaadri sügavus* on suhteliselt väike ja kaadri erinevad plaanid tunduvad olevat lähestikku

sharp focus vt. in focus**sharpness of the image**

kujutise teravus

koondmõiste kujutise kvaliteedi hindamisel *lahutusvõime*, *kontrastsuse* ja *teravustamise* seisukohalt

shoot

filmima, võtma, üles võtma, vântama

loominguline protsess, mille tulemusena jäädvustatakse *kaamera* abil kinematograafiline *kujutis*

shoot on video

videosse filmima, videosse salvestama, videosse võtma

*videokaamera*ga *kujutist* salvestama

shooting rate vt. shooting speed**shooting speed**

võttekiirus, võttesagedus

näitab, kui kiiresti *haardemehhanism* *filmilinti* *kaameras* edasi nihutab ehk mitu filmilindi *kaadri*ku sekundis objektiivi tagant läbi liigub. Tavaliselt on võttekiiruseks 24 kaadriku sekundis, suurema võttesagedusega filmimist nimetatakse *aegluubiks*, väiksema sagedusega filmimist *kiirluubiks*.

short lens vt. wide-angle lens**shot**

kaader, ekraanikaader, filmikaader, montaažikaader

filmiteose väikseim struktuuriüksus; katkestusteta staatilise või liikuva *kadreeringuga* iseseisev filmilõik

shot vt. take**shot composition**

kaadrikompositsioon

kaadri vormiline ja *ruumiline* ülesehitus, mis hõlmab kujutuse asetust, objekti(de) omavahelist ruumilist ja pinnalist paigutust, suhet ümbritsevaga, *tonaalsust*, *valgustust*, tsentri paigutust, *joon- ja õhuperapektiivi* kasutamist, *kaamera liikumist* ja *kaadrisisest liikumist*

shot distance vt. distance of framing**shot duration**

kaadri kestus, kaadri pikkus

shot-reverse shot

vastasplaan, pingpongiplaan, plaan-vastuplaan

dialogistseeni kaader, kus filmitakse vastavalt teksti loogikale vaheldumisi üht või teist vestlejat

shutter

katik, muudetava avanurgaka katik

avadeka ketastest koosnev liikuv valgusvarje *filmilindi* ja *objektiivi* vahel, mis blokeerib valguse ajaks, kui *haardemehhanism* filmi kaameras edasi nihutab. Katiku avanurga muutmiseks saab reguleerida *säritust*.

shutter speed

säriaeg, särituskestus

ajavahemik, mille jooksul *katik* on avatud ja *valgus* pääseb *objektiivi* kaudu *filmilindi* ühte kaadriku valgustama; väljendub *võttesageduse* ja katiku avanurga suuruse kaudu. Liiga pika säriaja tulemuseks on *ülesäritatud* kujutis, liiga lühikese säriaja tulemuseks *alasäritatud* kujutis.

sidelighting

külgvalgus

annab objektist külgsuunas jõulisi täisvarje; sobib faktuuride väljajoomistamiseks

single (shot)

üksikplaan

kaader, kus on kujutatud üks inimene

single frame vt. frame**Skycam**

kaugjuhitav kaamera, “taevakaamera”

suure liikumisulatuses kerge *kaamera*, mida juhitakse puldi abil eemalt, jälgides kaamera pilti *monitorist*

slow film

vähese *valgustundlikkusega filmilint*, millele filmimiseks on vaja küllaltki palju *valgust*

slow motion

aegluubis, aegvõte, rapiidvõte

normaalsest mõnevõrra suurema (taval. kuni 4 X) *võttekiirusega (sagedusega)* filmitud filmilõik, mida projitseeritakse normaalkiirusel ja millest tulenevalt tekib liikumise aeglustumise efekt

soft focus

pehme fookus

kujutis, millel domineerib ebateravus

soft lighting

pehme valgus

valgustusviis, mis teeb värvid heledamaks ja pehmendab kontrastsust

soundtrack

helirada, heliriba

filmiheli asukoht *filmilindil*

space vt. scene's space**special effect**

eriefekt

üldtermin spetsiaalsete filmivõtete abil ja/või filmi *keemilise töötlemisega* või *digitaalselt* saavutatud (illusoorsete) ekraanil nähtavate efektide tähistamiseks. Vt. ka *kombineeritud võte*, *animatsioonitehnika*, *stoppvõte*, *arvutigraafika*

speed of camera vt. shooting speed**speed of film vt. film sensitivity****speed of motion vt. shooting speed****split-screen (imagery)**

jagatud kaader

samaaegselt on ekraanil kaks või rohkem erinevate piirjoonte ja tegevusega *kujutist*

spotlight

prožektor

väikese hajumisnurgaga suundvalgusti; filmivõtetel kasutatakse erineva *valgustugevuse*, kuid normeeritud *värvustemperatuuriga* prožektoreid

sprocket holes

perforatsiooniaugud, perforeering

aukude jada *filmilindi* servas või servades, mille abil nihutatakse filmi *kaameras* või projektoris *kaadriku* haaval edasi

square ratio

ruuduformaad, tummfilmi formaad

tavapärane tummfilmiajastu *ekraaniformaad*, kus *kaadriraami* laiuse ja pikkuse suhe on 1.77:1

squeeze lens vt. anamorphic lens**static camera**

staatiline kaamera, seisev kaamera, liikumatu rakurss

ühest *võttepunktist* liikumatu kaameraga filmimine

static frame

staatiline kaader

liikumatud objekti jäädvustav kaader, mis on filmitud *paigalseisva kaameraga võttepunkti ja plaanisuurust* muutmata

Steadicam

steadicam

rihmadega *operaatori* keha külge kinnituv väikesel alusel *kaamera*, mis võimaldab üles võtta väga liikuvat ja sujuvat pilti

Steadicam operator

Steadicami operaator

stop action vt. stop motion**stop down (the lens)**

ava vähendama

objektiivi diafragmaava vähendama, valides suurema *avaarvu* seadistuse

stop motion

stoppvõte

võte, mille kaudu näidatakse mingi eseme ootamatut ilmumist või kadumist: filmimise käigus kaamera peatatakse, tehakse kaadris vajalikud muudatused ja jätkatakse filmimist

storyboard

piltstenaarium, kadreeringujoonised

stenaariumis kirjeldatud kaadrite algus- ja lõppkaadriku väljajoonistus koos *misantseeni* ja *kaamera liikumise* märkimisega

straight-on angle (shot)

otsevaade

kaamerarakurs, kus kaamera asetseb enam-vähem tegelas(t)e silmade kõrgusel

studio set

paviljon

stuudiosse ehitatud võtteplats koos rekvisiitide ja lavadekoratsioonidega

subject of filming

võtteobjekt

filmitav tegelane või objekt

subjective camera vt. POV shot**superimposition**

kahekordne ekspositsioon, topeltekspositsioon, korduv säritamine

kombineeritud võtte liik; erinevate *kujutiste* liitmine samale *filmilindile* kas kogu *kaadriruumi* ulatuses või *kašee* abil selle teatava osa ulatuses

take

võttekaader, võte, filmivõte, kaader, plaan

katkestusteta kaamerakäivitus teatud hulga *kaadriku säritamiseks*

telephoto distortion

teleobjektiivi moonutus

teleobjektiivi omadus vähendada *kujutise teravussügavust*

telephoto lens

teleobjektiiv, pikk objektiiv, pikafookuseline objektiiv

objektiiv, mille *fookuskaugus* on *kaadriku* laiuusest märgatavalt suurem (35 mm filmilindi puhul üle 50 mm) ja mille omadusteks on kitsas *vaatenurk* ja väike *teravussügavus*

three quarter shot vt. american shot**tilt**

püstpanoraam

võte, milles kaamera *vaatepunkt* liigub mööda vertikaalset telgjoont ülalt alla või vastupidi

time-lapse photography

aeglustatud filmimine, aegluup

filmimine projitseerimisel kasutatavast sagedusest oluliselt väiksema *võttekiirusega* (nt. üsna pikkade ajavahemikega üksikvõtetena), et kiirendada filmitud kujutise liikumist ekraanil

tonality

tonaalsus (kujutise)

viitab must-valge kujutise puhul selle üldisele heledusele/tumedusele (*kontrastsusele*), värvilise kujutise puhul muljet loova(te) värvi(de) *küllastatusele*

tone vt. tonality**track in**

pealesõit (kaameraga)

relsivõtte liik, filmitavale objektile lähenemine

track out

ärasõit, eemalesõit (kaameraga)

relsivõtte liik, filmitavast objektist kaugenemine

track vt. tracking shot**track-and-zoom**

vertigo-efekt

ärasõit kaameraga samaaegselt peale *suumides*; loob efekti, et kaadri keskmes olev isik või objekt on paigal, samal ajal kui tema ümbrus muutub

tracking shot

reelsivõte

käru abil filmitud liikuvad kaadrid ja mehaanilised *pealesõidud*

tracks vt. rails**transfer to film**

filmile üle kandma

videokujutist eriseadme abil filmilindile kopeerima, saamaks *filmikoopia*, mida on võimalik kinodes näidata

transition shot

üleminekukaader

kahte kaadrit mõtteliselt ühendav *detail* või *katteplaan*

travelling matte

liikuv kašee, liikuv mask, (roheline ekraani tehnoloogia)

kašeeritud filmimise eriliik, kus liikuvat näitlejat või mõnd eset filmitakse ühetoonilise, tavaliselt *roheline* või *sinise ekraani* taustal; hiljem asendatakse roheline taust (optilises kopeermasinas või arvuti abil) mistahes filmiklipi või pildiga. Roheline ekraan on varasema sinise välja tõrjunud seetõttu, et roheline kasutamine annab peenemad äärejooned.

tripod

statiiv, kolmjalg

kokkupanev seade *kaamera* asendi fikseerimiseks ja pildi stabiliseerimiseks

truck vt. tracking shot**tungsten lighting**

halogeenvalgus

kõrge värvustemperatuuriga halogeenhõõglampide *valgus*

two-shot

kaksikplaan

kaader, kus on kujutatud kaht inimest, tavaliselt dialoogistseen

undercranking vt. fast motion**underexposure**

alasäri(tus)

liiga lühikese *säriaja* tõttu tekkinud loomulikust tumedam *kujutis*

vantage point

võttepunkt

kaamera asukoht filmimisel; võttepunkti iseloomustavad *kaamerarakurss*, *võttekaugus*, *kõrgus*, *võttesuund*

variable shutter vt. shutter

velocity

kaadri liikuvus

vertigo effect vt. track and zoom

video camera

videokaamera

analoogkaamera, mis jäädvustab *kujutise videolindile* elektriliste impulssidena

video vt. videotape

videotape

video, videolint

väikeste ferromagneetiliste osakestega kaetud elastne lint, millele on võimalik salvestada pilti ja heli

visual effect vt. special effect

viewfinder

vaateotsija, pildiotsija

optiline seade, mis aitab sobiva *objektiivi* valikul; pildiotsijaga saab *võttenurka* muuta ja samas võimalikku tulemust näha

wide stock

lai filmilint, laifilm

35 mm ja 70 mm filmilint

wide-angle distortion

lainurga moonutus (lineaarperspektiivi moonutus)

lainurkobjektiivi omadus liialdada kujutise *sügavusega* ja muuta kujutise sirgjooned kaadri servades kumeraks

wide-angle lens

lainurkobjektiiv, lühike objektiiv

objektiiv, mille fookuskaugus on *kaadriku* laiusest väiksem (35 mm filmilindi puhul alla 35 mm) ja mille omadusteks on lai *vaatenurk* ja suur *teravussügavus*

widescreen effect

laiekraanefekt

laiekraaniformaadi saavutamine filmides tavalisele *35 mm filmilindile* *anamorfooslääts*e kasutades või hiljem kujutise *kašeerimise* kaudu

widescreen ratio

laiekraanformaad, 16:9 formaat, laiekraan

filmikunstis domineeriv *ekraaniformaat*, kus *kaadriraami* laius on vähemalt 1,66 korda suurem

selle kõrgusest.

wipe

väljatõrje

kaadri üleminek teiseks kaadriks, mille puhul teise kujutise serv tõrjub ekraanilt järk-järgult välja esimese kujutise

zip pan

kiirpanoraam

kiiresti filmitud *panoraam*, kus kaadris olevad objektid on hägused või pole selgelt eristatavad

zoom

suumima

filmitavale objektile lähenemine või sellest kaugenemine kaadris; efekt saavutatakse *suumobjektiivi* abil

zoom in

pealesuum, pealesõit

suumi liik, filmitavale objektile lähenemine

zoom lens

suumobjektiiv, suum, transfokaator

muudetava *fookuskaugusega objektiiv*

zoom out

ärasuum, ärasõit

suumi liik, filmitavast objektist kaugenemine

TERMINITE JAGUNEMINE MÕISTEGRUPPIDESSE:

GENERAL

24 frames per second
analogue recording
digital
sequence
film
processing, lab work
transfer to film
film stock, film, celluloid
film, shoot, take
film medium
set
shot, film shot
frame, one frame
frame, (film frame)
frame rate
image, optical image
illusion of motion
cut
footage
mise-en scène
editing
cinematography
scene
on location
video, videotape
shoot on video
shot, take
subject of filming

ADDITIONAL EQUIPMENT

baby
barn doors
blacks
color compensating filter
crane, camera crane
diffuser
dimmer
dolly
Fresnel lens
grip
jib arm
junior
lighting equipment
monitor
neutral density filter
rails, tracks
redhead
reflector
spotlight
tripod

CAMERA

16-mm camera
35-mm camera
8-mm camera
anamorphic lens
angle of view
aperture
camera
camera lens vt. lens
diaphragm
digital camera
extreme wide-angle lens
f-stop
film camera
filter
lens
normal lens
pull-down mechanism
shutter
Skycam
Steadicam
telephoto lens
video camera
viewfinder
wide-angle lens
zoom lens

FILM STOCK

35-mm film
8-mm film
base (of a filmstock)
black-and-white film
blow-up
color film
emulsion
fast film
film reel
film strip
gauge
narrow stock
negative film
original negative
print
raw stock
reversal film
slow film
soundtrack
sprocket holes
wide stock

PHOTOGRAPHIC ASPECTS OF A SHOT

artificial light	natural light
brightness	open up (the lens)
color	out of focus
color contrast	overexposure
color temperature	pull the focus
contrast	rack focus
correct exposure	resolution
day-for-night (shot)	reverse motion
daylight	running-in-place shot
deep-focus (shot)	saturation
density	set the aperture
depth of field (of the lens)	shallow focus (shot)
develop a film	sharpness of the image
exposure	shooting speed
fast motion	shutter speed
film sensitivity	slow motion
flash a film	soft focus
flattening (of depth perspective)	stop down (the lens)
focal length	telephoto distortion
focus	time-lapse photography
follow focus	tonality
freeze frame	tungsten lighting
gamma	underexposure
grain, graininess, film grain	wide-angle distortion (linear distortion)
high-contrast (image)	
high-speed photography	
hue	
in focus	
intensity of light	
latent image	
latitude, exposure latitude	
light	
light density	
low-contrast (image)	
magic hour	
motion blur	

FRAMING

180 degree rule
academy ratio
aerial shot
American shot
angle of framing
aspect ratio
axis of action
camera height
canted framing
close-up
continuity
coverage
crane shot
crosscutting
cutaway
diagonal framing
distance of framing
empty frame
establishing shot
European widescreen (ratio)
extreme close-up
extreme long shot
eyeline match
following shot
frame (a shot)
framing
hand-held camera
high-angle (shot)
insert
inside the frame
level framing
long shot
long take
low-angle (shot)
medium shot
middle close-up (shot)
mobile framing
mobility inside the frame
moving camera
North-American widescreen (ratio)
offscreen
onscreen
outside the frame
over-the-shoulder shot
pace
pan
passing shot
pick-up shot
point-of view
POV shot
reframing
rhythm
roll
running shot
screen direction
screen space
shot duration
shot-reverse shot
single (shot)
split-screen (imagery)
square ratio
static camera
static frame
storyboard
straight-on angle (shot)
tilt
track in
track out
track-and-zoom
tracking shot
transition shot
two-shot
vantage point
velocity
widescreen effect
widescreen ratio
zip pan, blur pan
zoom in
zoom out
zoom, zooming

COMPOSITION

3-point lighting system
aerial perspective
attached shadow
background
backlighting
cast shadow
chiaroscuro
closed form
color
compositional balance
deep-space (composition)
depth, depth perspective
fill light
foreground
front(al) lighting
golden section
hard lighting
high-key (lighting)
highlighting
key light
lighting, illumination
linear perspective
low-key (lighting)
middle ground
motivated lighting
open form
scene's space
shadow
shot composition
sidelighting
soft lighting

SPECIAL EFFECTS

animation
CGI, computer generated imagery
dissolve
fade in
fade out
front projection
mask, hard matte
matte shot
model shot
optical effects, opticals
pixillation
process shot
projection process shot
rear projection
special effect, visual effect
stop action, stop motion
superimposition
travelling matte
wipe

CAMERA CREW

assistant director
best boy electric
best boy grip
cinematographer
clapper
director
director of cinematography
director of photography
dolly grip
first assistant camera(man)
focus puller
gaffer
grip
second unit
second unit director
Steadicam operator

Eesti-inglise terminiregister

16-mm (filmilint) - 16-mm film
16-mm kaamera - 16-mm camera
180 kraadi reegel, teljereegel - 180 degree rule
35-mm (filmilint) - 35-mm film
35-mm kaamera - 35-mm camera
8-mm (filmilint) - 8-mm film
8-mm kaamera - 8-mm camera
aadressplaan - establishing shot
aeglustatud filmimine, aegluup - time-lapse photography
aegluubis, aegvõte, rapiidvõte - slow motion
aerovõte - aerial shot
akadeemia formaat, 4:3 formaat - academy ratio
alasäri(tus) - underexposure
altvaade (konnaperspektiiv) - low-angle (shot)
Ameerika laiekraan - North-american widescreen (ratio)
anamorfooslääts - anamorphic lens
animatsioonitehnika - animation
arvutigraafika - CGI, computer generated imagery
ava määrama - set the aperture
ava suurendama - open up (the lens)
ava vähendama - stop down (the lens)
ava, diafragma ava - aperture
avatud kadreering - open form
beebik - baby
chiaroscuro - chiaroscuro
detail - insert
diafragma - diaphragm
diafragmaarv, avaarv, f-number - f-stop
diagonaalrakurss - diagonal framing
digikaamera - digital camera
digitaalne, digi- - digital
eelvalgustama (filmi) - flash a film
eestvalgustus - front(al) lighting
ekraaniformaat, (kaadri)formaat - aspect ratio
emulsioon, emulsioonikiht - emulsion
episood - sequence
eriefekt - special effect, visual effect
esiplaan - foreground
esiprojektsioon, eestprojektsioon - front projection
Euroopa laiekraan(formaat) - European widescreen (ratio)
film, kinofilm, linateos - film
filmi ilmutama - develop a film
filmi valgustundlikkus - film sensitivity, speed of film

filmikaamera - film camera
 filmile üle kandma - transfer to film
 filmilindilõik, filmilindujupp - film strip
 filmilint, film, tselluloid - film stock
 filmima, võtma, vântama - shoot
 filmimeedium, kandja - film medium
 filmirull - film reel
 filmiveomehhanism - pull-down mechanism
 filter - filter
 fokuseerima, teravustama - focus
 fookuses, terav - in focus
 fookusest väljas, ebaterav - out of focus
 fookuskaugus - focal length
 fookust vedama - pull the focus
 fotograafiline tihedus - density
 fotograafiline ulatus - latitude, exposure latitude
 Fresneli lääts - Fresnel lens
 gamma - gamma
 hajuti - diffuser
 halogeenvalgus - tungsten lighting
 heitvari - cast shadow
 hele tonaalsus - high-key (lighting)
 heledus - brightness
 helirada, heliriba - soundtrack
 helk - highlighting
 horisontaalne kadreering - level framing
 jagatud kaader - split-screen (imagery)
 jäik valgus, tugev valgus - hard lighting
 jälgiv fookus - follow focus
 järgiv võte, järgiv filmimine - following shot
 järjepidevus - continuity
 juunior - junior
 kaader, ekraanikaader, montaažikaader - shot, film shot
 kaadri kestus, kaadri pikkus - shot duration
 kaadri liikuvus - velocity
 kaadri taga (võttekaadri) - outside the frame
 kaadrik, üksikpilt, (kaader) - frame, single frame
 kaadrikompositsioon - shot composition
 kaadriraam - frame (of the image)
 kaadriruum - scene's space
 kaadris, ekraanil - onscreen
 kaadrisagedus - frame rate
 kaadrisisene (võttekaadri piirides) - inside the frame
 kaadrisisene liikumine - mobility inside the frame
 kaadrist väljas, ekraaniväline - offscreen
 kaadrisügavus, sügavus, ruumilisus - depth, depth perspective
 kaamera - camera

kaamera kõrgus, võttekõrgus - camera height
 kaamera liikumine, liikuv kaamera - moving camera
 kaameranool, vt. ka kaamerakraana - jib arm
 kadreerima - frame (a shot)
 kadreering - framing
 kahekordne ekspositsioon, korduv säritamine - superimposition, double exposure
 kaksikplaan - two-shot
 kalasilma-objektiiv - extreme wide-angle lens
 käru, kaamerakäru - dolly
 kärumees, grip - dolly grip
 kašee, kaadri mask - mask, hard matte
 kašeeritud filmimine - matte
 käsikaamera filmima - hand-held camera
 katik - shutter
 katteplaanid - coverage
 kaugjuhitav kaamera, "taevakaamera" - Skycam
 kaugplaan, kauge plaan - extreme long shot
 keskpiaan - medium shot
 keskpiaanil - middle ground
 kesksuurplaan, lähikeskpiaan - middle close-up (shot)
 kiirendatud filmimine, kiirfilmimine - high-speed photography
 kiirluubis, kiirluup - fast motion
 kiirpanoraam - zip pan, blur pan
 kitsasfilm - narrow stock
 klakilööja, klapp - clapper
 kolme valgusallika süsteem - 3-point lighting system
 koloriit - color
 kombineeritud võte, komposiitvõte - process shot, composite shot
 kompensatsioonifilter - color compensating filter
 kompositsiooniline tasakaal - compositional balance
 kontrastne (kujutis) - high-contrast (image)
 kontrastsus (kujutise) - contrast
 koopia, filmikoopia - print
 korrektne säritus - correct exposure
 kraana, kaamerakraana - crane, camera crane
 kraanavõte, tõstukivõte - crane shot
 kujutis - image
 kujutise teravus - sharpness of the image
 kuldlõige - golden section
 külgvalgus - sidelighting
 küllas(ta)tus - saturation
 kunstlik valgus - artificial light
 laboratoorne töötlemine - processing
 lahutusvõime, eraldusvõime - resolution
 lai filmilint, laifilm - wide stock
 laiekraanefekt - widescreen effect
 laiekraanformaad, 16:9 formaat, laiekraan - widescreen ratio

lainurga moonutus - wide-angle distortion (linear distortion)
lainurkobjektiiv, lühike objektiiv - wide-angle lens, short lens
laius (filmilindi), filmiformaat - gauge
latentne kujutis, varjatud kujutis, peitkujutis - latent image
liikumise illusioon - illusion of motion
liikumissuund (ekraanil) - screen direction
liikuv kaader, dünaamiline kaader - mobile framing
liikuv kašee, liikuv mask - travelling matte
lineaarperspektiiv, joonperspektiiv - linear perspective
lõige, üleminek, kaadrivahetus - cut
loomulik valgus - natural light
makettvõte, makettfilmimine - model shot
materjal, must materjal - footage
misantseen - mise-en scène
monitor - monitor
montaaž, järjestus - editing
motion blur - motion blur
motiveeritud valgustus - motivated lighting
mustvalge film - black-and-white film
muutuv fookus, vahelduv fookus - rack focus
negatiiv, originaalnegatiiv - original negative
negatiivfilm - negative film
neutraalhall filter - neutral density filter
normaalobjektiiv, standardobjektiiv - normal lens
objektiiv, optika, kaameraoptika - lens
õhuperspektiiv - aerial perspective
omavari - attached shadow
öövõte päeval - day-for-night (shot)
operaator - cinematographer, camera operator
operaator-lavastaja, peaoperaator - director of photography
operaatori esimene assistent, fookusevedaja - first assistant camera(man), focus puller
operaatoritöö - cinematography
optilised eriefektid - optical effects, opticals
otsevaade - straight-on angle (shot)
päevavalgus - daylight
panoraam(võte) - pan
paviljon - set
pealesõit (kaameraga) - track in
pealesuun, pealesõit - zoom in
pegeldi - reflector
pehme fookus - soft focus
pehme valgus - soft lighting
vähendaja - dimmer
perforatsiooniaugud, perforering - sprocket holes
pikk võte - long take
piksillatsioon - pixillation
piltstenaarium, kadreeringujoonised -. storyboard

põhimik (filmilindi) - base (of a filmstock)
 pöördfilm - reversal film
 projektsioonivõte - projection process shot
 prožektor - spotlight
 puhas kaader, tühi kaader - empty frame
 punapea - redhead
 püstpanoraam - tilt
 rakurss, kaamerarakurss - angle of framing
 relsid, kaamerarelsid, kaamerarööpad - rails, tracks
 relsivõte - tracking shot
 režiim, režiimiaeg - magic hour
 režissöör - director
 režissööri assistent - assistant director
 rööpmontaaž, ristmontaaž, paralleelmontaaž - crosscutting
 rütm - rhythm
 ruuduformaad, tummfilmi formaad - square ratio
 säriaeg, särituskestus - shutter speed
 säritus, säri - exposure
 staatiline kaader - static frame
 staatiline kaamera, liikumatu rakurss - static camera
 statiiv, kolmjalg - tripod
steadicam - Steadicam
Steadicami operaator - Steadicam operator
 stoppkaader - freeze frame
 stoppvõte - stop action, stop motion
 stseen - scene
 sügav kaader - deep-space (composition)
 sulamine pimendusse - fade out
 suletud kadreering, suletud kaader - closed form
 suumima - zoom, zooming
 suumobjektiiv, transfokaator - zoom lens
 suur teravussügavus (kaadri) - deep-focus (shot)
 suure valgustundlikkusega film - fast film
 suurendus - blow-up
 suurplaan, suur plaan, lähiplaan, lähivõte - close-up
 tagantvalgustus, kontražuur - backlighting
 tagaplaan, taust - background
 tagaprojektsioon, riirprojektsioon - rear projection, back projection
 tagurpidi filmimine - reverse motion
 täitevalgus, varjuvalgus - fill light
 tegelase vaatepunkt, subjektiivne kaamera - POV shot
 tegevuse telg - axis of action
 teine režissöör - second unit director
 teine üksus - second unit
 teleobjektiiv, pikk objektiiv - telephoto lens
 teleobjektiivi moonutus - telephoto distortion
 tempo - pace

teralisus (filmilindi) - grain, graininess, film grain
 teravussügavus, sügavusteravus (objektiivi) - depth of field (of the lens)
 tiibpiirik - barn doors
 tonaalsus (kujutise) - tonality
 toorfilm - raw stock
 tume tonaalsus - low-key (lighting)
 vaatenurk, pildinurk, vaatevälja suurus - angle of view
 vaateotsija, pildiotsija - viewfinder
 vaatepunkt - point-of view
 vahekaader - cutaway
 vähekontrastne (kujutis) - low-contrast (image)
 väike teravussügavus (kaadri) - shallow focus (shot)
 väikese valgustundlikkusega film - slow film
 valgus - light
 valgusmeister - gaffer
 valgusmeistri assistent - best boy electric
 valgustihedus - light density
 valgustugevus - intensity of light
 valgustus - lighting, illumination
 valgustustehnika, valguspark - lighting equipment
 välivõte - location shooting
 väljatõrje - wipe
 väljumine pimendusest - fade in
 vari - shadow
 värv - color
 värvifilm, värvusfilm - color film
 värvitoon, toon - hue
 värvuskontrast - color contrast
 värvustemperatuur - color temperature
 vastasplaan, plaan-vastuplaan - shot-reverse shot
 vertigo-efekt - track-and-zoom
 video, videolint - videotape
 videokaamera - video camera
 videosse filmima - shoot on video
 viltune kadreering - canted framing, dutch tilt
 võtmevalgus, peavalgus - key light
 võttekaader, võte - take, shot
 võttekaugus - distance of framing
 võttekiirus, võttesagedus - shooting speed
 võttemeeskond - camera crew
 võtteobjekt - subject of filming
 võttepunkt - vantage point
 võttetehniku assistent - best boy grip
 ärasõit, eemalesõit (kaameraga) - track out
 ärasuum, ärasõit (suumiga) - zoom out
 üksikplaan - single (shot)
 ülaltvaade (linnuperspektiiv) - high-angle (shot)

üldkeskplaan, ameerika plaan - American shot
üldplaan - long shot
üleminekukaader - transition shot
üleõlavõte, üleõlaplaan - over-the-shoulder shot
ülesäri(tus) - overexposure
ülesulamine, läbisulamine - dissolve
ülisuur plaan, detailplaan - extreme close-up
ümberkadreerimine - reframing

Kasutatud kirjandus:

- Bordwell, D; Thompson, K. 2001. *Film Art: An Introduction* 6-th Ed. New York [etc.]: McGraw Hill
- Cabré, M. T. 1999. *Terminology: theory, methods and applications*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.
- Erelt, T. 2007. *Terminiõpetus*. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.
- Kirt, T.; Vainik, E. 2008. *Kuidas me mõistame mõisteid? Eesti Rakenduslingvistika Ühingu Aastaraamat*, nr. 4, lk. 225-245
- Kärk, L. 2009. *Meie uusimast filmilektüürist - ostusoovitusega ja ilma*. *Postimees* 13. juuni
- Lõhmus, Jaak 2006. *80 aastat filmiajakirju Eestis*. *Sirp* 29. september
- Eesti Enstüklopeedia*. 6. Tallinn: Valgus, 1992
- Maran, M. 2007. *Filmiterminid ajakirjas Teater. Muusika. Kino*. Tallinn: Tallinna Ülikool [Magistritöö]
- Mereste, U. 2000. Oskuskeele üldprobleeme kaug- ja lähivaates. *Oskuskeel ja seaduste keeleline rüü*. (Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus), 57-83.
- Monaco, J. 2000. *How to Read a Film: The World of Movies, Media and Multimedia*. New York: Oxford University Press
- Tavast, A. 2002. *Eesti oskussõnastikud 1996-2000*. *Keel ja Kirjandus*, nr. 6, 401-414
- Tavast, A. 2004. Mõiste mõiste: tähendusteooriate mõju oskuskeelepraktikale. *Rahvusvaheline terminoloogiakonverents "Eesti Oskuskeel 2003"* 10. ja 11. oktoobril 2003. *Ettekanded*. (Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus), 7-18.
- Tavast, A. 2008. *The translator is human too: a case for instrumentalism in multilingual specialised communication*. Tartu: Tartu University Press. [Doctoral dissertation]

Terminimääratluste allikad:

- Balti Filmi- ja Meediakooli tootmise käsiraamat*. 2010. Tallinn: Tallinna Ülikool.
- Brown, B. 2002. *Cinematography: theory and practice: imagemaking for cinematographers, directors and videographers*. Amsterdam: Focal Press.
- Blanford, S. 2001. *The Film Studies Dictionary*. London, New York: Oxford University Press.

- Foto- ja filmitehnika entsüklopeedia*. 1988. Tallinn: Valgus.
- Kivirand, T. 1991. *Kompositsiooniga seotud mõisted: õppematerjal*. Tallinn: Tallinna Pedagoogiline Instituut.
- Maran, M. 2007. *Filmiterminid ajakirjas Teater. Muusika. Kino*. Tallinn: Tallinna Ülikool. [Magistritöö].
- Montagu, I. 1973. *Filmimaailm*. Tallinn: Eesti Raamat.
- Mutt, A; Pedusaar, H. 1981. *Valgustus filmimisel ja fotografeerimisel*. Tallinn: Valgus.
- Naughton, J. 2008. *Kino*. Tallinn: Eesti Ekspressi kirjastus.
- Panfilov, N. 1980. *Filmiamatööri lühisõnastik*. Tallinn: Valgus.
- Schaefer, D. 1985. *Masters of Light*. Berkley, Los Angeles, London University of California Press.
- Singleton, R. S. 1986. *Filmmaker's Dictionary*. Beverly Hills: Lone Eagle.
- Thomson, C. L. 1978. *Värvusfilmimine*. Tallinn: Valgus.

Internetisõnastikud:

- Filmland. The Dictionary Film, Audio and Video Terminology.
<http://www.filmland.com/glossary/Dictionary.html>. (22.05.2011)
- Film terms glossary. Written and edited by Tim Dirks.
<http://www.filmsite.org/filmterms12.html>. (22.05.2011)
- Light 24. Valgustehnika põhimõisted lühidalt.
<http://www.light24.ee/valgustehnika-pohimoisted-lyhidalt> (22.05.2011)
- Movie Terminology Glossary – IMDb. <http://www.imdb.com/glossary/>. (22.05.2011)

English summary

The present English-Estonian explanatory film glossary focuses on cinematography terms. The terms have been collected from introductory books on film, mainly used by film students in theory classes.

The foundations of creating the database for the glossary were concept-based. After collecting the terms and their synonyms in English, the concept field of cinematography was drafted and the terms were categorized systematically. The concept systems helped to map the hierarchical and causal relationships of the concepts, thus simplifying the compilation of explanations and cross-references.

The concept systems, however, do not fully represent the field of cinematography in all its thoroughness and complexity, as the sources of terms were chosen in order to match the competence level of the possible end-user.

The aims of the film glossary are communicative and descriptive. It contains a lot of synonyms both in English and in Estonian and maps the current language use without trying to prescribe terminological solutions.

The potential end-users of the film glossary are Estonian translators/ interpreters and film students, who have relatively sufficient knowledge of both the source and target language, but who need help in connecting foreign terms to concepts and finding term equivalents in their first language.

TARTU ÜLIKOOL
GERMAANI, ROMAANI JA SLAAVI FILOLOOGIA INSTITUUT

Triin Thalheim

Väike inglise-eesti filmisõnastik. English-Estonian Explanatory Film Glossary

Magistritöö

2011

Lehekülgede arv: 70

Märksõnad: terminoloogia, oskussõnastik, filmindus